

Metropoolia

Sest sina saad Kristuse tunnistajaks kõigile inimestele selles, mida sa oled näinud ja kuulnud. (Ap. 22,15)

Me tunnistame armu, kuulutame halastust, ei varja heategusid.
(Suurest veepühitsuspalvest)

Foto: Nikolai Magnas

*Meie kummardame Sinu kõigepehama kuju ees, helde Kristus Jumal,
paludes oma pattice andeksandmist,
sest omal tahtel läksid Sa ihulikult ristile,
et päästa vaenlase orjusest eneseloodud olevused.
Sellepärast hüüame tänulikult Sulle:
Sa täidad kõiki rõõmuga, oh Lunastaja,
kes tulid maailma lunastama.*

Õigeusu pühapäev. Metropoliit Stefanus. Lk 2 / Intervjuu metropoliit Stefanusega. Lk 2-4 / EAÖK pidupäev. Piiskop Aleksander, ülempreester Mattias Palli ja preester Sakarias Leppik. Lk 4-5 / Püha Sinodi ja Kirikuvalitsuse teated. Lk 6 / Välisuudised. Lk 6-7 / Märter Joann (Lagovski). Ülempreester Andreas Pöld. Lk 7-8 / Eesti Vabariigi aastapäev Helsingi Kolmainu kirikus. Preestrid Roland Tönnisson ja Andrei Sõtšov. Lk 8 / Dialoogivoor luterlastega. Ülempreester Mattias Palli. Lk 8 / Intervjuu EAÖK kantsleri Martin Tooniga. Lk 9-11 / Katehheesiosas: Sardese püha piiskop Meliton, vanake Paissi ja püha Nikolai Kavasil. Lk 12-13. / Pärnu Issandamuutmise koguduse liikmete mälestusi EAÖK ajaloost. Lk 20.

Foto: Gennadi Baranov

Õigeusu pühapäev (24. märts 2013)

pilt. Oma Jumala kuju olemine tähendab inimese jaoks Jumalaga suhte loomist, Jumala ning seeläbi kogu Tema looduga osaduses olemist ja sellesse jäämist.

Leida üles Jeesus ja Temaga üheks saada tähendab kõigepaalt Teda kuulata, sest Tema on Isa elav ja igavene Söna. „Tule ja vaata,” ütleb Filippus Naatanaelile (Joh 1:46). Suure paastu, paasa teekond seisneb selles, et me ei tule enam vaatama nagu Naatanael, vaid pöördume Jeesuse juurde tagasi läbi palve, läbi paastumise kõigest, mis toidab lahkmeelt, vastandumist ja tagasilükkamist, läbi pöördumise, et Jumala kuju meis saaks taastatud. Et patt seda enam ei rikuks, vaid et see saaks kirkastatud ülestõusnud Kristuse armuga.

Ning vastupidi, kui me ei ole enam osaduses, teisisõnu kui Jumala armastus enam ei hingesta meie suhteid, saavad meist rikutud kujuga olendid. Ja see on meie patt... mis ei tule mitte nii vord sellest, et meis on vigu ja ebatäiuslikkust, kui sellest, et Jumalast kaugel olles me samastame nii iseennast kui ka teisi nende vigade ja ebatäiuslikkusega.

Tule ja vaata!” Me teame, et Kristus on siin, et Ta kujundab maailma ja tahab kujundada meie elu. Aga millist usujõudu läheb meil tarvis, et Temaga ühendusse astuda ja Teda endas püsivalt alles hoida? Vastus kõigile Jeesust puudutavatele eelarvamustele peitub lauses: „Tule ja vaata”. Selles on talletatud kõigi apostlite ja pühakute kogemus. Sellel põhineb ristitu elu Kristuses, sest selleks tuleb inimesel välja tulla „oma isikliku mina” kõige sügavamast sügavusest, et vaadata Jeesust mitte hajevil ja realiskaudse pilguga, vaid pilguga, mis peatub, uurib, ootab, otsib, teisisõnu südame pilguga, mis ainsana on võimeline vaimus imetlema Issandat Jeesust läbi Tema pühima palge kuju.

See, kes on puhastanud oma südame kõigist kire kiindumustest,” kirjutab püha Grigoori Nüssast, „imetleb omaenese ilus Jumala loomuse kujutist.” Nii see on, sest Jumala ja inimsoo vahel on sugulus ja viimane kannab eneses oma algkuju, kelleks on Jumal. Töepooltest, ainult need, kes on puhtad südamelt, saavad näha Jumalat, kes neis elab ja ilmutab ennast neile, kes Teda armastavad.

Oma jutluse esimese osa lõpetuseks tahan öelda, et mis välisse inimesesse puutub, siis tema jäab alati-seks allutatuks selle maailma vägevatele, samal ajal kui sisemine inimene kuulub juba Jumala valitsuse alla. Piisab, kui vaadata, kuidas elab praegu meie ülimalt ilmalikustunud ja kahetsuväärselt materialistlik ühiskond ning rohkem polegi sellele tõigale lisada.

Tänane pühapäev kannab ka õigeusu pühapäeva nime.

Pangem tähele, mida ütleb selle kohta Kroonlinna püha Johannes: „Kas meie südames on usu otsekoheust ja töde, kas me peame kinni selle õpetustest, kas järgime selle ettekirjutusi ja soovitusi? Kas me uueneme selles usus, kas pühendumine sellele iga päev, kas parandame ennast ja saavutame täiuslikkuse, mille saavutasid pühakud? Kas täiustume armastuses Jumala ja ligimese vastu, kas oleme oma usku kogu südamest kiindunud, kas peame suureks Jumala armuks, oma elu tähtsaimaks ja ülimaks hüveks seda, et kuulume õigeusu kirikusse? Mida on meil oma hinges ja südames neile küsimustele vastata?”

Argem kunagi unustagem, et inimkonna ajaloo ühel hetkel ilmus inimene, kes avas end teistele inimestele, ja et see inimene oli ühtaegu nii tõeline Jumal kui ka tõeline Inimene.

See oli Jeesus, Issand ja Päästja. „Tema on seesama eile ja täna ja igavesti,” ütleb püha Paulus meile oma kirjas heebrealastele (Hb 13:8).

Need, kes ei usu, kehitavad selle väinete peale õlgu. Aga kuidas on lugunendega, kes täna väidavad end olevat Kristusest?

Nende hulgas on inimesi, kellest see kinnitus nende südameid ja elusid puudutamata üle libiseb. Nad elavad Jeesusest mööda. Kindlasti on nad evangeeliume lugenud, aga Teda ei ole nad kunagi kohanud.

Nende hulgas on inimesi, kes on töepooltest Jeesust kohanud ja unistavad suurest armastusest, mida koos Temaga kogeda. Aga nad jäävad pimedaks ja teovõimetuks vennaliku pühendumise suhtes ja jõuetuks saatuselöökide ees. Issandast Jeesusest rääkides kutsuvad nad teistes esile pilkeid ja naeru: „Mil viisil on teie olemisest ja elamisest näha seda, et teie Jeesus on töesti Jumal?” küsitakse neilt.

Ning lõpuks on nende hulgas inimesi, kes kuuluvad tõeliste kristlaste kuulsasse tõugu. Ühes Kristusega elavad nad elu, mis teeb neist erilised inimesed. Nende elu on ehtne Jeesusekogemus. Nende jaoks on Ta töepooltest Jumala Poeg.

Armsad vennad ja öed!

Pöördugem Kristuse pühakuju poolle. Ta vaatab meid. Ta on elav. Las kem Tema armul end haarata. Ja öelgem Talle väikese lapse usus, tulvil alandlikkust ja usaldust: „Issand Jeesus, mu Päästja ja mu Jumal, Sind ma ihkan. Üle kõige tahan ma ... ainult Sind.” Aamen!

†Stefanus,
Tallinna ja kogu Eesti metropoliit

ÕIGEUSU KIRIKU SALASUSLIKU ELU KESE ON ARMULAUD

Intervjuu Tallinna ja kogu Eesti ülipühasetud metropoliidi Stefanusega

Käesoleval aastal langevad meie Kirikus õnnelikult kokku sellised tähtpäevad, et saame ühtaegu tähistada nii EAÖK autonoomia üheksakümndat aastapäeva kui ka oma kiri-

kupea viiekümnendat tööjuubelit vaimulikuna. Alustame vestlust teie tähtpäevast. Kui lasete need viiskümmend aastat oma silme eest läbi, siis millised on eredaimad hetked?

Viiekümnest tööaastast hingekarjasena olen ligi nelikümmend aastat teeninud Prantsusmaal. Alustasin väga noorelt, olin kõigest kahekümne kahe aastane, kui mind diakoniks pühitseti. Kuid mul on vedanud, sest sel eluperioodil valmisti mind vaimulikueluks väga

hästi ette. Esimese osa ettevalmistustajast olin Pariisis, esmalt Püha Sergiuse Õigeusu Teoloogia Instituudi üliõpilasena. Arvan, et kõige tähtsamad ei olnudki seal õpitud teoloogilised teadmised, vaid ilmselt õppisin palju enam otsese töö käigus. Instituudist võtsin aga kaasa teadmise, et kogu kirikuelu on keskendunud armulauale. Õigeusu Kiriku salasusliku elu kese on armulaud, seda töde olen alati oma südames kandnud ja see on mind juhtinud kogu mu edaspidise hingekarjasetöö välitel.

Foto: Gennadi Baranov

Teenisin diakoni, arhidiakoni ja sekretäri viis aastat metropoliit Meletiose kõrval, kes oli Prantsusmaal Kreeka Kiriku metropoliit. Tema õpetas mulle kõigepealt vastutustunnet: me ei saa lükata mingeid asju käima ja jäätta neid siis poolel teel ripakile, me peame nende ka minema. Kuid kõige keskmes peab alati olema inimene, inimlikkus. Vastutustunde kõrval õpetas ta mulle ka truuudust. Kõigepealt truuudust Jumalale, seda, et inimese elust ei kaoks kunagi ära teadmire Jumala armastust. Samuti õpetas ta selle kaudu, mida ta ise Kiriku heaks tegi. Selle teadmistepagasiga asusingi Kirikus tööle.

Lisaks tööl koos metropoliidiga oli mul teinegi suur õnn, olin aastaid „rändpreester”, mul ei olnud oma kindlat kogudust, aga mind saadeti igale poole, kus oli parajasti vaimulikku tarvis. Nõnda õppisin tundma paljude Prantsusmaa koguduste elu, ka nende koguduste käekäiku, kus oli väga vähe inimesi. Nägin nende inimeste kurbust, kellel ei olnud kohapeal preestriv ja kes said temaga kohtuda vaid aeg-ajalt, kui gi neil oli vaja pidevat vaimulikku juhust. Mind mõjutas see väga tugevalt. Nendel hetkedel sain aru, et oluline ei ole see, et kogudus oleks rohkearviline, vaid see, et oleksid olemas armulauaosadusega kohad, kus inimesed saavad end Kristuses üles ehitada. Hiljem, kui ma uusi kogudusi asutasin, mõjutasid need kogudused inimesi juba 100 km raadiuses, isegi sellise vahemaa tagant tuldi teenistusele. Tösi küll, Prantsusmaa teed on paremad kui Eestis.

Hiljem tekkis vajadus Lõuna-Prantsusmaa kirikuelu organiseerimise järel ning mind saadeti peavikaarina sellesse piirkonda, mul oli kaks keskust, üks Marseilles'is ja teine Nizzas. Alates 1972. aastast, mil sain vastutavaks Lõuna-Prantsusmaa koguduste eest, alustasin sellest, et hakkasin külastama kõiki paiku, kus teadsin õigeusklike olevat. See aitaski mul edaspidi uusi kogudusi rajada, vastavalt kohalikele vajadusele. Näiteks Montpellier'is ja Aix-en-Provence'is vajasid kogudusi eeskätt üliõpilaste kogukonnad, nende jaoks saidki need kõigepealt asutatud. Montpellier' koguduse rajasin 1975. aastal ja tänaseks on seal juba palju rohkem liikmeid. Avignoni kogukond oli paljurahvuseline, nii et sinna tuligi rajada kogudus selle arvestusega. Liturgia ajal loeti meieisapalvet ja usutunnistust kreeka, kirikuslaavi, prantsuse, rumeenia, etioopia jm keeltes ning see tundus nii loomulik. Meie ühine keel oli prantsuse keel, kuid liturgia ajal lauldi eri keeltes. Eesmärk oli, et kõigil liikmetel oleks koguduses hea olla. Prantsusmaa oli selle koguduse näol tegemist üsna

originaalse lahendusega. Seejärel tulid juba kloostrid. Ma olen alati arvanud, et klooster on Kiriku jaoks midagi väga olulist ja elutähtsat. Koos isa Victoriga asutasime täiesti tühjalt kohalt ühe kloostri, millest on tänaseks saanud suurepärane paik. Mul on seal ka oma kellia ja Prantsusmaal käies lähen mõnikord paariks päevaks sinnagi. Kui Issand tahab, saan ehk ühel päeval seal rohkemgi aega veeta. Aga olen julgustanud ka teisi klootrirajajaid lõpuni minema, näiteks Nîmes'is on nunnaklooster, kus olin ödede kõrval, kui nad selle asutasid, olen siiani nendega heades suhetes. Või ka isa Placidi klooster Lyoni läheduses, mille rajamisega olin samuti tihedalt seotud. Kõik teadmised, mis olen oma elus saanud, olen ka koguduseelu jaoks rakendanud. Juba piiskopina käisin üksi lihtsa preestri kombel teenimas ning tegelikult see meeldis inimestele. Lisaks tegin kakskümmend aastat raadios õigeusu saateid ning pidasin teoloogialoenguid Nizza ja Montpellier' ülikoolides, samuti oli väga oluline ülesanne kirikutevahelise koostöö edendamine.

Kuidas muutis teie elu see üleminek, kui pidid Prantsusmaalt Eestisse tulema?

Eestisse tulles vajasid lahendamist mitmed üsna sarnased küsimused. Kõigepealt preestrite puudus, neid tuli juurde pühitseda ning hakata kirikuelu taas üles ehitama. Samas oli olukord Prantsusmaaga võrreldes mõneti teistsugune: seal oli minupoolne panus ainult hingekarjaslik, siin on aga tulnud väga palju teha ka administratiivset tööd. Kuid mu Prantsusmaa-aastad on andnud kogemuse, mille toel olen saanud ka Eesti kirikuelule midagi pakkuda. Kui ma praegu vaatan sellele viiekümnele aastale tagasi, siis on need nii kiresti möödunud, et ma ei oska ennast ajas enam üldse positsioneerida. Et millal alustasin ja kuhu olen jõudnud, eilne ja tänane on nagu ühes hetkes koos. Mul on olnud väga palju ilusaid ja õnnelikke päevi, aga ka väga palju pettumust, on olnud palju rõõmu ja palju kurbust. Aga ma usun, et ma ei ole oma südames kaotanud seda värskust, mis mul nooruseski Kristuse suhtes oli. Meil on oma Kiriku jaoks olemas ruum, mis tuleb täiel määral avastada ja täita, see on seesama lootus, millega olen Sinodis koos noorte piiskoppidega, see on lootus, millega näen meie vaimulikkonda. Vaadates nende keskmist vanust, saab ainult loota, et nad jäävad veel väga kauaks meie Kiriku teenistusse. Aga minu südames on üks suur haav ja ma palun alati Issandat, et ta raviks selle terveks, see haav on koostöö puudumine meie vendadega Moskva Patriarhaadist. Ainuüksi fakt, et me ei

saa koos teenida, teeb mind kurvaks. Ja see pole ju nii mitte sellepärast, et me seda ei tahaks. Kes teab, ehk liigub ka see kunagi positiivse lahenduse suunas.

Hingekarjaslikus plaanis ei ole probleemid kuigi erinevad. Prantsusmaal tekitas minus ängistust usklik, kes oli jäetud justkui iseensese hoolde ja sellepärast soitsingi ma Lõuna-Prantsusmaal läbi tuhandeid ja tuhandeid kilomeetreid, et inimete jaoks kogudusi rajada. Minu metropoliit oli aeg-ajalt kuri ja ütles, et kuhu sa sedasi tormad, püsi paigal. Aga ma ei saanud, sest muretsesin nende inimeste pärast, kel oli vaimulikku tarvis, aga kes olid liiga kaugel ja seetõttu üks jäännud. Tuli ette isegi selline juhus, kus koguduseliige helistas mulle Marseilles'ist ja kuigi viibisin 300 kilomeetri kaugusele, oli see inimene sel momendil sedavõrd halvas seisus, et tuli minna teda vaatama. Siin nägin mõnikord umbes samasugust asja. Eriti päris alguses, sest meil ei olnud piisavalt preestreid ja neid inimesi oli palju, kes olid hooletusse jäetud, kuid kel oli vaimulikku vaja. Tundsin samasugust ängistust.

Küll aga on erinevus rahva mentaliteedis. Lõuna-Prantsusmaal on inimesed väga spontaansed ja soojad, mis aga muidugi ilmtingimata ei tähenda, et nad oleksid sellevõrra usutruumad. Inimlikus plaanis oli seal aga ikkagi olemas soojus, mida siin on väga raske leida või tekitada. Ühel päeval rääkisin isa Andreas Pölluga sellest, kui keerulised on inimlikud suhted Eestis, vähemalt minu jaoks. Isa Andreas ütles aga, et pole tösi, sest päris alguses öeldud minu kohta lihtsalt „metropoliit”, nüüd aga juba „meie metropoliit” – minu jaoks on see väga suur lohutus. Seega ütleksin, et hingekarjaslikult on iga pool ühed ja samad probleemid: kuidas inimesi õpetada ja kasvatada, kuidas neid veenda, et neil oleks palju regulaarsem ja kindlam liturgiline elu, kuidas luua tõelisi kogudusi, kus inimestevaheline solidaarsus oleks ka tõeliselt olemas, kuidas vaimulikkonda koolitada jne. Ikka needsamad küsimused, kuid mulle tundub, et Eestis on vaja väga palju pingutada, et suhetes oleks rohkem inimlikkust. Selle teemaga ma tegelen ja mõnikord on see väga keeruline.

Millised mõtted tekivad aga autonoomse EAÖK ajalukku vaadates?

Esiteks tuleb öelda, et oikumeenilise patriarhi antud autonoomia meie Kirikule oli töehetk. Kui vaatame oma Kiriku ajalugu, saame aru, et aastal 1923 olime täielikult iseseisvuse ära teeninud ja kui Eesti ajaloos ei oleks olnud selliseid keerdkäike, oleks Õigeusu Kirik Eestis väga hästi organiseeritud ja tu-

gev. Teiseks oli ka EAÖK autonoomia taasjõustamine 1996. aastal samamoodi täiesti seaduspärane. Kuigi meie Kirik saadeti 1945. aastal ebaõiglaselt laiali, elas ta hoolimata okupatsioonist, hoolimata meie maale täiesti võõrast valitsevast ideoloogiast kõik väärkalt üle, olles praeguseks naasnud oma töelisse realsusse. Ma hoian seda teadmist endas alal ja imetlen eesti rahva julgust ja võimet tõusta n-ö tagasi vee peale just täpselt õigel ajal, ja mitte ainult tõsta pead veest välja, vaid võtta kogu joud kokku, et uesti suureks saada. See ju toimubki täna meie Kirikus: me saame uesti suureks. Kirik pole mitte ainult olemas, vaid ka kasvab, see on imetlusväärne, sest on vähe rahvaid, kes on selleks võimalised. Meie usklikel on täielik õigus olla uhked selle üle, et nad kuuluvad sellesse Kirikusse. Aga ma sooviksin, et nad panustaksid sellesse vastutustundlikumalt, võib-olla selles osas tuleks veel õpetust läbi viia.

Lisaks hingekarjasele ja teoloogile olete ka poeet, õppejõuna olete suhestunud õigusteaduse ja geopolitiika teemadega, raadiosaateid juba mainisite, kuid röhutamist väärib ka teie loometegevus seoses ilu teoloogiaga. Ühesõnaga, Teie vaimulikumissioon on alati seisnenud lisaks armulauaosaduse pakkumisele ka dialoogis teiste ühiskonnagruppidega, sh kunstiilmaga selle sõna võib-olla profaanses tähenduses, mida aeg-ajalt püütakse tõlgendada ka opositsioonis Kirikuga. Kuidas need erinevad maailmad teie enda jaoks terviku moodustavad?

Õigeusu Kirikus ei ole vahet profaanse ja sakraalse vahel, kõik, mis on olemas, olgu siis ühiskonnas või kunstis, on kutsutud osa saama ülestõstmise armust, kõik on kutsutud olema Jumala ülestõstmise valguses. Seega ei saa olla ka vastandamist, sest ei ole profaanset, mis vastanduks sakraalsele, ja vastupidi. Nii sotsioloolgilise kui ka kultuurilise teadmise valgel peame kõnetama inimesi positiivselt. Nii näen ma oma tegevust ja oma väljakutseid dialoogis kultuurieluga. Põhimõiste, mis seondub kunstiga, on loomulikult ilu. Ilu kui selline on ju peegeldus Jumala palgest. Miks valivad mungad kloostri jaoks alati väga ilusa maastriku? Sellepärast, et ilu juhib Jumalani. Kunstnik, poeet, muusik, kes ilu loob ja kujutab – kas temas on üldse kohta lootusetusele? Minu jaoks on kunst vahend, et jõuda Jumalani. Kiriku kohus on näidata välja oma lugupidamist mis tahes sellesuunalise vaba väljenduse suhtes. Seetõttu ei ole minu jaoks olemas otsest konflikti või vastandumist, nii nagu ei ole vastandumist ka kõiges selles, mida ma võin üleüldse näha, kuulda ja tunda.

Aga mind on alati rabanud Õigeusu Kiriku mõnede liikmete ekstreemne käitumine. Õigeusu Kirik ei ole ekskommunikatsiooni, väljaviskamise kirik. See on Jumala armastuse ja õrnuse kirik. Ja kelle ülesanne on siis maailmas, kus üha vähem inimesega arvestatakse, kus selle maailma vägevad sõlmivad üha rohkem omavahelisi kokkuleppeid, et väetimate üle võimutseda, neid inimesi lohutada? See on ju ometi Kirik. Ma ei mõtle mingit sentimentaalset lohutamist, aga teades, et maailmas on olemas nii kurjus kui ka headus, olemas on nii surm kui ka elu, siis selles realsuses peabki Kirik olema võimeline kõigi nende katsumuste kaudu inimesitel meeles hoidma nende katsumuste ajalikkust, igavese elu piirilematust. Elu – see ongi Kristus. Sellepärast olen ka ühiskonna- ja kultuurieluga suhetes üsna enesekindel.

Kuidas näete meie Kiriku tulevikku?

Kui me tahame areneda ja olla ka teiste jaoks veenvad, peame kõigepealt iseendist alustama. Põhiküsimus tänasele inimesele on see, et mis on olulisem: kas inimene oma sisimas või välispidselt? Sisemine inimene on see, kes läheb oma asjadega lõpuni välja, aga ta ei saa seda üksi teha, ta peab seda tegema koos Jumalaga. Ilma Jumalata ei saa inimene oma südant muuta, me saame oma südant muuta üksnes siis, kui meil on

Jumalaga isiklik intiimne suhe. Seega, meie esimene ülesanne õigeusklikena on sisemine puhamustamine, et teha ruumi Jumalale. Seeläbi oleme suutelised edastama sõnumit, mis ei ole muidugi ilmtingimata selline, mida maailm niiväga tahab kuulda. Sõnum ei tarvitse maailmale meeldida, aga ta peab seda kuulma. Inimene, kes allub välisele võimule või rahale, ei saa edasi liikuda, ta saab püsida ainult omas elemendis, oma lootusetuses, nii et saagem kõigepealt vabadeks inimesteks, tehes südames Jumalale ruumi, see on esimene asi, mida me kõik õigeusklikena peaksime tegema.

Teine oluline asi on tõeliste koguduste rajamine. Kogudus ei ole ainult selline koht, kus iga inimene püüab ära kasutada seda, mis talle meeldib. Osaduslik kogunemine Kirikus ei ole vörreldav restorani minekuga, kus me istume maha, võtame menüü kätte ja valime meelepärase välja. Mul on pahatihti tunne, et ka Kirikus kipub see samamoodi toimuma: läheme sinna nendel ja nendel põhjustel, aga mis on seal see oluline? Oluline ja põhiline on kinnitada kogudust, koguduse tugevust ümber Kristuse. Armalauaosadus ei ole mingi suvaline koosvibimine, vaid Kristuse Ihu kogunemine ümber Kristuse. See on ohverdus. Ja see on armastus. Ja selle juurde kuulub vastutustunne. Indiviidikeskne kogukond, kus vennaarmastus ei toimi ja kus ei olda võimelised teist oma rüppə vastu võtma,

ei vii meid edasi. Niisiis on väga oluline, et meie kogudused õpiksid avanema ka teistele kirikuelu tahkudele.

Kui kogudused oleksid avatumad ja sõbralikumad, oleks meil ka palju rohkem inimesi. Siis ei oleks meil mingit vajadust suurte sõnade või propaganda järele. Kes ortsib ja vajab midagi, tuleb meie juurde ja jäääb meie juurde, sest ta on koguduses leidnud selle, mida ta ortsib. Meie kogudused peaksid selle üle väga palju mõtlema. Ka ühiskondlikus plaanis tahan, et meie Kirik oleks maailmale avatud. Et ta annaks maailmale lootust, räägiks lootuse keelles, oleks oma usutunnistuses kindel, sest ilma selleta ei saa me edasi liikuda. Eriti siin Eestis, kus esineb väga palju uskumuste kokkusegamist, sünktretismi. Asju ei tohi omavahel segamini ajada. Me ei pea olema mitte fanaatikud, küll aga kindlad oma usus. Usus kindel olemine ei tähenda ristisõdade kuulutamist, vaid seda, et me kanname endas kindlat veendumust. Veendumus seisneb selles, et Kristus on tõeline Jumal ja tõeline Inimene, Ta on tulnud maailma inimeste sekka, et teha meist tõelised Jumala lapsed, tuua meile tõeline vabadus, teha meist tõeliselt elavad inimesed. See ongi see veendumus. Lihtlabane moraliseerimine ei käi kristlusega kokku. Evangelium ei ole moraliseerimine, see võib küll kohati olla evangeliumist inspireeritud, kuid ei ole evan-

geliumi mõte. Suhe evangeliumiga on isiklik suhe Kristusega, selles elamine. Kui me seda ei tee, ei peaks me endid ka kristlasteks nimetama.

Niisiis ei peaks me kurtma, kuidas usuelu osatähtsus ühiskonnas justkui taandub, vaid kõik on meie endi kätes?

Väga tihti räägivad nii õigeusklikud kui ka teised kirikud oma usklike arvust. Minu jaoks ei tähenda see suurt midagi. Mind huvitab kvaliteet. Olemuslik viis, kuidas me oma usku elame. Apostleid oli ainult kaksteist, aga nad veensid kogu maailma. Ei ole vahet, kas meid on kaks, kaksteist või nelikümmend, aga me peame olema tõelised õigeusklikud, see on oluline. Ennekõike peame töötama iseendiga, oma Kiriku sees. Kui mulle homme öeldakse, et su sõnad on küll ilusad, aga vaata, kuidas sa ise elad, kuidas elab su Kirik, siis mida saan ma õigustuseks öelda? See on põhiküsimus. Me peame endale aru andma, et oleme paraku läbi ajaloo aeg-ajalt ka petnud ühiskonda, kes on meie peale lootnud. Nagu ütles Mahatma Gandhi: „Kui ma loen evangeliumi, siis on see nii ilus, et ma tahaksin kohe saada Kristuse jüngriks, aga kui ma vaatan kristlasi, ütlen endale, et parem on, kui ma selleks ei saa.”

Metropoliidiga vestlesid
Marje Kuusmik ja Madis Kolk

„LA VÉRITABLE HISTOIRE DES ORTHODOXES D'ESTONIE”., „EESTI ÕIGEUSKLIKE TÕELINE LUGU”

Tallinna ja kogu Eesti metropoliit Stefanus / Jean-François Jolivalt

Kirjastuselt Harmattan ilmus hiljuti raamat „La véritable histoire des Orthodoxes d'Estonie” ehk „Eesti õigeusklike tõeline lugu”, mis on sündinud Tallinna ja kogu Eesti metropoliit Stefanuse ning ajakirjaniku Jean-François Jolivalt'i koostööst.

Teos on jagatud kolme mõttelisse ossa, milles esimene tutvustab lugejale Eesti õigeusu ajalugu üldiselt, lähemalt perioodi 1920–1950 ning näitab, kuidas eesti rahvas on ajaloo raskusi ja keerdkäike trotsides suutnud hoida ja kaitsta oma rahvuslikku ja kultuurilist identiteeti. Raamatu teine osa on pühendatud Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku ja Moskva Patriarhaadi vahelistele lahkkelidele autonoomia taaselustamise perioodil ning kirikuvaraade probleematele. Siin on ajakirjanik Jean-François Jolivalt usutlenud muuhulgas mitmeid toona poliitikas ja avalikus elus tegutsenud võtmeisikuid, kes olid sündmustega otseselt seotud. Kolmas osa räägib aga Eesti Apostlik-Õigeusu Kirikust tänasel päeval ja püüab lugejaga jagada nägemust tulevikust.

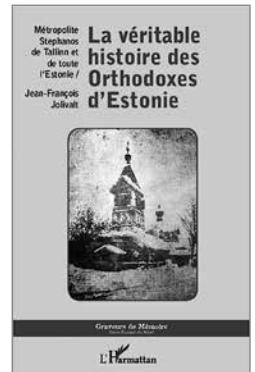
Raamatu lõpus leiab teoses käsitletud teemasid illustreerivat fotomaterjali.

Hetkel on teos ainult prantsuse keelles, huvilised saavad seda tellida kirjastuselt: L'Harmattan, 5-7 rue de l'École Polytechnique, 75005 Paris.

Jean-François Jolivalt on lõpetanud ajakirjanduse erialal Strasbourg kõrgema rahvusvahelise instituudi. Oma ajakirjandusliku tegevuse käigus on ta palju analüüsitud just religiooniküsimustega seonduvaid teemasid ning huvitunud Põhja-Euroopa ja Vahemeremaade kultuuridevaheliste kontastide uurimisest.

Tallinna ja kogu Eesti metropoliit Stefanus on sündinud 1940. aastal Buka-

vus Belgia Kongos õigeusklikus küprosse perekonnas, õppinud Bukavu jesuiitide gümnaasiumis, hiljem Belgias Louvain ülikoolis ning Pariisi Püha Sergiuse instituudis ja Sorbonne'i ülikoolis. Alates 1987. aastast teenis ta vikaarpiiskopina Lõuna-Prantsusmaal, enne Eestisse tulekut töötas Prantsusmaa Õigeusu Piiskoppide Kogu peasekretärina ja mediamisjonistina. Juhatajana, vabataches ka õigeusu raadiosaadete eest. Lisaks on ta lugenud teoloogiat mitmetes seminarides ja ülikoolides.

TERVITUS TALLINNA JA KOGU EESTI METROPOLIIT STEFANUSELE TEMA PÜHITSEMISE 50. AASTAPÄEVAL

Kristuses armas ülemvalitseja Stefanus, Tallinna ja kogu Eesti metropoliit! Kallis isa ja õpetaja!

Päeval, mil me tähistame pühade Eestimaa uusmärtrite, Tallinna piiskop Platoni ning ülempreestrite Mihhaili ja Nikolai mälestuspäeva, aga ühtlasi ka Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku väljakuulutamise 90. juubeli aasta algust, lubage väljendada sügavat ra-

hulolu ning vaimulikku rõõmu ka selle üle, et käesoleva aasta alguses täitus 50 aastat. Teie diakoniametisse pühitsemisest ning preesterliku seisuse algusest.

Vaimulikuamet on vist küll ainuke inimkonnale teadaolevatest ametitest, mille kestvust ei määratleta riiklike seadustega ning mis võib sisalda aastakümneid kestvat meeplärist ja armastatud teenimist.

See nõub inimeselt mitmekesiseid hingemadusi ning toob endaga kaasa nii rõõmu kui ka mee härmi, nii möönasid kui ka tõuse, nii vajadust ennast piiritult kokku võtta kui ka oskust naeratada raskel hetkel, aga teatud annuses huumorisoontki.

6. jaanuaril 1963, päeval, mil Teid diakoniametisse pühitseti, ei osanud keegi ette näha, kuidas edeneb Teie edaspidine tee-

nistuskäik kirikus ning kus see kulgeb. Eesti kohta teadsite Te tookord umbes niisama palju kui valgusfoori kohta, mida kunagi nooruses Pariisi ristmikul esimest korda elus nägite ega suutnud kuidagi aru saada, mil moel minna üle sõidutee.

Kuid Issanda teed on etteaimamatud. Üks neist paljudest teedest tõi Teid kaugel põhjas asuvale pisikesele külmale maale, mille õigeusukiriku metropoliit Te praegu olete. Sellest päevast, mil Te esmakordelt Eestit külastasite, on juba palju aega mööda läinud ning Te olete seda maad kõigis tema erinevates ilmingutes sama hästi tundma

õppinud kui kunagi Prantsusmaad. Ent ometi – aeg ei seisva paigal ning pakub kindlasti edaspidigi hulganisti võimalusi meeldivateks avastusteks.

„Kirikupea olla pole lihtne,” niimoodi, kallis Valitseja, ütlesite Te alandlikult, samas kergett naeratades möödunud aasta juunikuus ühel öhtusöögil Kuressaare väikeses restoranis, kui jälgisid televiisorist just alanud Euroopa meistrivõistlusi jalgpallis. Töepooltest, ilma puhkehetkedeta, mida Te mõnikord harva endale lubate, ning Teile omase huumormimeleta oleks Kiriku juhtimine voinud toimuda küll palju suuremate raskustega.

Mõnede vestluste põhjal otsustades olid Teile head õpetajad nii vaimulikus elus kui ka teoloogilistes õpingutes. Nad oskasid Teile edasi anda oma rikkalikke kogemusi ja teadmisi, mida meie nüüd tänutundega kasutame.

Kuuekümnendaid aastaid, mil Teie alustasite oma vaimulikuteekonda, nimetatakse sageli vanadeks headeks aegadeks, kuldseteks kuuekümnendateks. Nende kohta laulis kunagi populaarne Eesti ansambel Rock Hotel: „Olin noor, ei teadnud veel siis, aasta hea oli kuuskümmend viis...” Ometi pole kõik, mis hea, jäanud kaugele minevikku. Kahtlemata on palju head ka olevikus ning otse loomulikult tulevikuski.

Soovime Teile kogu hingest head tervist, jõudu ja kannatlikkust, vastastikust mõistmist, üksmeelt ja koostööd, aga samuti seda, et Teile õnnestuks näha veel kahtesid – parem isegi kolmesid – Euroopa ja maailmameistrivõistlusi jalgpallis Tallinna ja kogu Eesti metropoliidina.

Palju aastaid!

Piiskop Aleksander
koos Pärnu ja Saare piiskoponnaga

15. jaanuar 2013

EESTI APOSTLIK-ÕIGEUSU KIRIKU PIDUPÄEV

Ülemestre Mattias Palli

Eesti Apostlik-Õigeusu Kirik tähistas 15. jaanuaril piiskopmärter Platonil ja tema kaas-kannatajate mälestuspäeva. Iga-aastane pühapiiskopmälestus on tänavu eriti pidulik, kuna sellega algasid EAÖK autonoomia 90. aastapäeva sündmusted ja samas tähistati ka 50 aasta täitumist metropoliit Stefanuse vaimulikutee algusest.

Eelmisel öhtul peeti pühale Platonile pühendatud kodukabelis kirikukeskuse majas öhtuteenistus, kus kasutati esimest korda eriliselt nende märtrite auks loodud kirikulaule. Hümnid on kreeka keeles kirjutanud Edessa piiskop Joel Kreekast ja need tõlgiti hiljuti eesti keelde.

Tavapäraselt tuli 15. kuupäeval Tallinna Issanda Muutmise peakirikusse, kuhu pühapiiskop Platon on maetud, kokku õigeusu vaimulikke üle Eesti. Hulganisti kogunes äripäevast hoolimata ka kirikurahvast. Külalistena olid kohal EELK peapiiskop Andres Pöder,

EKNi president piiskop Einar Soone, RKK piiskop Philippe Jourdan ja mitmeid teisi. Soomest oli saabunud neli õigeusu vaimulikku ja Kreekast üks munkülempreester.

Pärast jumalikku liturgiat peeti palvus uusmärtrite auks ja seejärel jagati piiskop Platonil ordeneid. Sel aastal autasustati nende inimesi, kes olid 1990ndatel toetanud EAÖK autonoomia taastamise püüdlusi: jurist Mari-Anne Heljast, akadeemik Endel Lippmaad ja endist siseministeeriumi asekantslerit Tiit Seppa.

Eredalt jäi sellest päevast meelde ka preester Sakarias Leppiku tuline jutlus (vt allpool).

Kui kiriklik osa oli lõppenud, läksid külalised restorani, kus toimus vastuvõtt ja peeti kõnesid. Sõnavõttudest jäi kõlama mõte, kui raske, ent ühtlasi ilus on olnud Kiriku ülesehitamise periood. Tõdeti, et metropoliit Stefanuse panus ja pikk vaimulik kogemus on olnud hindamatuks toeks EAÖK vaimuliku tasakaalu saavutamisel ja aidanud ajas tasapisi, ent kindlalt koguduse-likmete arvu kasvatada.

HOMILIA PÜHA PIISKOPMÄRTER PLATONI MÄLESTUSPÄEVA SINODAALSEL LITURGIAL TALLINNA ISSANDA MUUTMISE PEAKIRIKUS 15. JAANUARIL 2013, EAÖK AUTONOOMIA 90. AASTAPÄEVAL

Kõik on mulle minu Isast antud ja ükski ei tunne, kes Poeg on, kui aga Isa, ja kes Isa on, kui aga Poeg ja kellele Poeg seda tahab ilmutada. Ja ta põõras ennast õpilaste pool ja ütles neile eriti: Ondsad on need silmad, kes näevad, mida teie näete; sest ma ütlen teile, et palju prohveteid ja kuningaid on tahtnud näha, mis teie näete, ja ei ole näinud, ja kuulda, mis teie kuulete ja ei ole kuulnud.

See, mu armsad, oli raugematu rõõmu ja tungleva tänumeelse hetk. Kristus oli läkitanud 70 õpilast. Kusjuures, pange tähele. Mitte üksi. Kahekaupa. Et igal Kristustunnistaval vennastul tekiks omavahel ise-tu, hoolimise ja kannatikkuse harmoonia, mis omakorda ühendatud Kristusega. Ja nad tulid tagasi rõõmsail palgeil, täis entusiasm ning küpseid kogemusi, kuidas Jumala riigi tulekut inimestele selgitada. Kristusel oli tavaks laulda tänupalveid pärast iga Tema eluajal toiminud sündmust,

Liturgia.

Autasustamine.

Fotod: Margus Kivi

mis loomuldasas puudutas inimkonna päästelugu. Nii tänas ta ka seekord Isa, olles vastu võtnud läkitatud ehitusmaterjali – ehk oma õpilased. Need, kes läksid ainiti Teda usaldades tundmatutesse seiklustesse. Lähetades oma õpilasi teadmatusse, teadis Tema ise ka seda, milliseid raskusi või kannatusi keegi pidi kandma. Et ehitada inimestest ja inimhingede pääsemiseks oma Kirikut Maa peal, näeb Kristus Kiriku tervikut. Ja selles tervikus on igal rõõmul, hetkel, ajal, sündmusel, muutusel ja kannatusel oma roll. Seotud teiste lülidega inimkonna ajaloos.

Nii täna kui kogu oma eluaaja tunnistame ka meie, nagu naasnud Kristuse õpilased, et autonoomne Eesti Apostlik-Õigeusu Kirik on osa Kristuse Ihust, Pühast Kirikust, ehitatud üles apostlite tunnistuste müürisega. Seda ei suuda ükski vägi ega võim Kristusest lahti kiskuda või eemale heita. Aga kõik loomulikult ei usu seda. Ei saagi uskuda. Maailm on sünnitanud ja praegu veel sünnitab jumalatutes inimpea-

des ideoloogiaid, mis seal ja eile või siin ja praegu ei suuda taluda tõsist usulist perspektiivi. Maailm sünnitab kadedust, kiusu, kõrkust ja ükskõiksust. Sest need on mugavused, millel hoolimatu inimene mõunga lesib. Töeline, vastutust nõudev ja siiras usk on maailma jaoks kohutavalt keeruline partner. Nii omavahelistes inimihetes, inimese ja ühiskonna suhetes kui ka rahvaste ja riikide vahelistes suhetes. Saati siis, kui ühiskondi ahistavad jätkuvalt haigete ideoloogiate arrestussüsteemide Scylla või uue maailma ihade Charybdis. Usku nimelt ei saa tegelikkuses hallata, seda ei saa raamistada, vangistada, piirata ega lämmata. Sest elav usk on töeline vabadus. Töeliselt vaba inimest ei saa täitevdse allutada, teda on võimalik üksnes tappa.

Kristus läkitas oma õpilasi tunnistama Jumala riigist ning päästest inimhingedele mitte ainult kaugel ajaloos Israeli ja Galilea maadel. Ka üpris hiljuti, Eesti aladel. Teades Eesti rahvusriigi sünni tulemist, andis Ta piiskopipühitsuse isa Platonile.

Lisaks pühale Platonile oli vaja seada ametisse veel mitmeid preestreid, diakone ja kirkuteenijaid. Et nad kõik oleksid Eesti Autonoomse Kiriku loomise seemneiks. Nad olid läkitatud samamoodi kui need 70, kellest oli juttu evangeeliumis. Aga. Erinevalt 70 õpilast tuli suur osa Eesti õigeusu autonoomia algust teenivast rahvast Kristuse juurde tagasi tänu andma hoopis teisel viisil. Nad tulid oma muserdatud märtriilhuga, mida olid lõiganud verevad täagid, ohvitserisaablid, poonud kanepist köied, pöletanud metallitehaste rauad, läbistanud karabiinikuulid. Lihtsad eesti õigeusklikud, armastavad inimesed, kelle läheduses võib alati sisse hingata nende hoolivuse, abivalmiduse, tähelepanelikkuse ja inimarmastuse viirukit! Need inimesed kaeti võimude mõistmatuse, õeluse, kadeduse, vahviha, salgamise ja äraandmisse kaega. Pesta eest see hämune kae – selleks sai olla ainult üks vahend. Veri Kristuse pärast. Ja nii on vastuseks meie Kiriku kunagistele vaenajatele Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku suur ja aina kasvav eestpalvetajate pühade märtrite hulk.

Hoiame oma kiriku autonoomiat kallilt, teades, et selle hoone mõrt on segatud märtrite verega. Hoiame oma usku kindlana, teades, et kui muu kaob, siis see on ainus, millel püsida. Hoiame oma lootust, sest lootus ei sure kunagi. Hoiame armastust oma Kiriku vastu, sest selles väärikuses väljendub meie töeline inimeseksolemine. Aamen.

Preester Sakarias Leppik

PÜHA SINODI TEATED

Püha Sinod kogunes korralisele istungile käesoleva aasta 3. veebruaril. Istungil käsitleti oikumeenilise patriarhi Bartolomeuse eelseisva visiidi, kirikliku pühadekalendri reformi ning jumalateenistusraamatu väljaandmissega seotud küsimusi.

Püha Sinodi sekretär
preester Tihhon Tammes

ÜHISKONNATÖÖ SIHTASUTUS KORRALDAB KOOLITUSI KOGUDUSTE RAHATAOTLEMISE VÕIMEKUSE TÖSTMISEKS.

Kuigi EAOK Kirikuvalitsuse ja Kirikukeskuse töötajad otsivad regulaarselt võimalusi saada erinevatest institutsioonidest rahaliisi vahendeid, on siiski ilmne, et koguduste kasutuses olevate avarioliukorras hoonete remondivajaduste katmiseks sellest ei piisa. Kogudused, kes on ise näidanud üles initsiativi kasutatava vara hooldamiseks ja parandamiseks vajalike vahendite leidmiseks, on reeglina toetust ka saanud. Et taotlused saaksid positiivse vastuse, oleks kogudustel aga nende koostamisel ja vormistamisel abi vaja.

Eesti Kirikute Nõukogu juurde 2012. aasta lõpus asutatud Ühiskonnatöö Sihtasutus organiseerib ja viib läbi koolitusi, mis võivad aidata kogudusi nende tegevuseks vajaliku abi leidmisel ja hankimisel.

Sihtasutuse juhatuse esimehe Avo Üpruse sõnul toimub juba 27. aprillil koolitus Põltsamaal, mis on kavandatud otseselt koguduste huvisid ja vajadusi silmas pidades ning on osalejatele tasuta. Koolitus on möeldud nii kogudustele kui ka nende loodud asutustele ja organisatsioonidele. Selle käigus antakse ülevaade raha vahendavate

allikate kohta, kuhu on võimalik esitada põhjendatud taotlusi; selgitatakse nende allikate eelistusi ja erinevusi, eesmärke ja raha taotlemise korda. Paljudel puhkudel jäab hea algatus vastuseta rahapuuduse, sageli ka lihtsalt oskamatuse tõttu taotlust vormistada. Ühiskonnatöö Sihtasutus tahab koolitusega kogudusi julgustada ja pakkuda neile praktilisi teadmisi ja oskusi täiendava materiaalse abi leidmiseks ja kasutamiseks.

Aastail 2007–2013 eraldati Eestile Euroopa Liidu struktuurivahenditena üle 53 miljardi krooni. Uuel rahastamisperioodil 2014–2020 ootab Eesti struktuurivahendeid ligikaudu samapalju: umbes 3,35 miljardit eurot. Struktuuritoetusele lisandub Eesti riigi kaasfinantseering. Palju võimalusi pakuvad sihtsuunitlusega väiksemad fondid ja programmid. Paraku ei ole koguduste otsustuskogud sellest alati informeeritud ning jäävad seetõttu konkurentsis tahaplaanile. Pikemas perspektiivis kahjustab see koguduste arengut, võimekust ning osalemist ühiskondlikus elus. Aktiivne kogudus võiks aga olla tõsiseltvõetavaks partneriks omavalitsusele, rikastada oluliselt kohaliku arengu

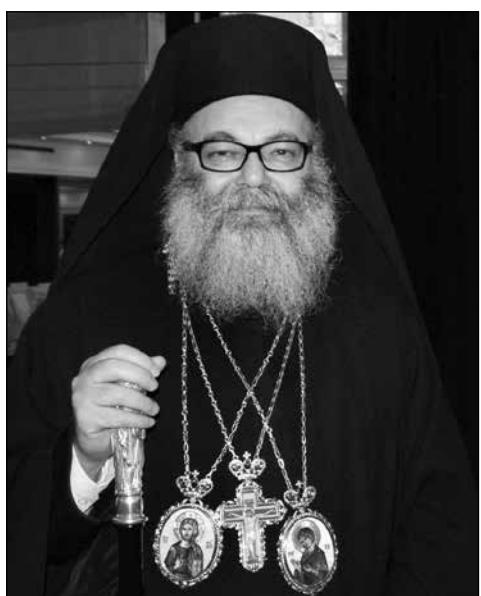
nimel peatavat diskussiooni ja aidata kaasa teenuste toomisel inimestele lähemale.

Ühiskonnatöö Sihtasutus kutsub koolitusel osalema inimesi, kellel on mõningane varasem projektide kirjutamise kogemus, aga kes vajavad värsket informatsiooni uutest taotlusperioodidest, finantseerimisallikatest ja kordadest. Oodatud on inimesed, kes saavad hakkama küll lihtsama projektiga, aga peavad veel keeruliseks näiteks struktuurivahendite taotlemist. Oleme valmis hiljem ka taotluste koostamisel nõu andma ning juhendama individuaalset tööd õppematerjalidega.

Koolituspäev viakse läbi 27. aprillil Põltsamaal. Programm jätkub iseseisva tööga õppejõudude juhendamisel ning jõuab lõpuule õpingute käigus kokku lepitaval päeval juunis. Samasugune koolitus toimub sügisel ka Tallinnas.

Koolitusel osalemiseks on vajalik eelregistreerimine ja seda on võimalik teha kas EKNi sekretäri telefonil või aadressil avo.uprus@eek.ee.
Head osalemist!

VÄLISUUDISED

Antiookia patriarhb Johanes X. Foto: Kreeka Väliministeerium

ANTIOOKIA UUS PATRIARH JOHANNES X

Antiookia ja kogu ida õigeusu kiriku pea patriarhb Johannes X valiti Antiookia patriarhi troonile 17. detsembril 2012 Antiookias ja pühitseti ametisse 10. veebruaril 2013 Püha Risti kirikus Damaskuses. 13. veebruaril külastas ta Jumalaema kloostrit Balamand'is Põhja-Liibanonis, kus teda pidulikult suure rahvahulgaga vastu võeti. 17. veebruaril pidas patriarhb oma esimese patriarhaalse liturgia Beirut püha Nikolai katedraalis, milles votsid osa nii Liibanoni kõrgeimad võimukandjad ja ametnikud kui ka maailma õigeusukirikute ja vanade idakirikute (armeenia, süüria ja kopti) esikarjased või nende esindajad. Paavst Benedictus XVI esindas sellel liturgial paavstlikus nõukogus kristluse ühtsuse levitamise eest vastutav kardinal Kurt Koch. Kohal viibis ka arvukalt

idakatoliku kirikute esindajaid: maroniitide kirikust, kreeka-katoliku kirikust jne.

Eesti Apostlik-Õigeusu Kirikut esindas liturgial arhimandriit Grigorios Papathomas, Püha Platoni Seminari dekaan.

BULGAARIA UUS PATRIARH NEOFIT

Bulgaaria Õigeusu Kiriku Püha Sinod valis uueks patriarhiks Russe metropoliidi Neofiti. Metropoliit Neofit sai 90 häält ja metropoliit Gabriel, Loveci metropoliit sai 47 häält. Patriarhi valimisi kandis otse-eetrüs üle ka rahvuslik televisioon BNT. Tema Pühadus Neofit (Simeon Nikolov Dimitrov) sündis 15. oktoobril 1945 Sofias. Ta õppis teoloogiaseminaris, teoloogiaakadeemias ning seejärel täiendas end Moskvas kirikulaulu alal. Bulgaariasse tagasi pöördudes sai temast Sofia Teoloogia Akadeemia liturgilise laulu lektor. Munga-

Bulgaaria patriarch Neofit. Foto: <http://www.bg-patriarchia.bg>

pühitsus toimus Trojani kloostris 3. augustil 1975. a. Diakoniks sai isa Neofit 1975. aastal, 1976. aastal munkpreestriks ning 1977. aastal juba arhimandiidiiks. Aastatel 1981–1985 oli ta Sofia metropoliidi peaviakaar ning 1985. aastal ülendati ta Sofia viikaarpiiskopiks. 1989. aastal valiti isa Neofit Sofia Teoloogia Akadeemia rektoriks ja 1991. aastal Sofia Ohridi Püha Klementi ülikooli teoloogiateaduskonna dekaaniks. Aastatel 1992–1994 oli ta Püha Sinodi sekretär. 1993. aastal valiti ta Dorostoli-Silistra metropoliidiiks ning 2001. aastal Russe metropoliidiiks.

Bulgaaria eelmine patriarhb, Tema Õndsus Maksim uinus 6. novembril 2012.

AXIOS! AXIOS! AXIOS!

Hagia Sofia. Foto: Robert Raderschatt

PATRIARH BARTOLOMEUS: „HAGIA SOFIA KIRIK PEAB JÄÄMA MUUSEUMIKS”

Patriarhb Bartolomeus kinnitab, et on kindlasti vastu Türgi parlamentis arutlusel olevale plaanile muuta Hagia Sofia kirik mošeeks. „Me soovime, et Hagia Sofia jäiks muuseumiks. See oli kristlik kirik üle 1000

aasta. Kui Hagia Sofiat soovitakse taas pühapaigaks muuta, siis saab ta olla vaid kristlik kirik, sest ta ei ole ehitatud mošeeks,” teatab Tema Pühadus päevalehes Milliyet.

Türgi parlamentile, mille eesotsas on peaminister ja praegu ülekaalukalt valitseva parti AKP juht Recep Tayyip Erdogan, esitati jaanuarikuus petitsioon, milles nõutakse kiriku muutmist mošeeks. Bütsantsi maailma tunnium kirik Hagia Sofia rajati 537. aastal ning muudeti mošeeks Konstantinoopoli vallutamise järel otomanide poolt 1453. aastal. Ilmaliku Türgi riigi rajaja Kemal Ataturk muutis Hagia Sofia muuseumiks 1935. aastal. Türgi ilmalik opositsioonipartei süüdistab peaministril riigi varjatud islamiseerimises.

Milliyeti andmetel on Erdogan võimuloleku ajal kümne aastaga rajatud 17 000 uut mošeedi. Hiljuti teatas valitsus Musta mere ääres asuva Trebizonde vana Hagia Sofia kiriku muutmist mošeeks. Praegu on see veel bütsantsi freskodega kaunistatud muuseum.

ROOMA KIRIKU PAAVSTI TAGASIASTUMINE NING UUE PAAVSTI VALIMINE

Konstantinoopoli patriarhb Bartolomeus Benediktus XVI tagasiastumisest

„Võtsime kurbusega teadmiseks uudise Tema Pühaduse paavst Benediktuse troonilt tagasiastumisest, kirikul ja maailmal olnuks tema tarkusest ja elukogemusest veel palju õppida olnud. Paavst Benediktus jättis kustumatu pitseri roomakatoliku kiriku ajalukku mitte üksnes oma lühikesel valitsemisaja tõttu, vaid pigem kui lugudest pikaajaline teoloog oma kirikus. Tema kirjutised kõnelevad ilmekalt sügavatest

Paavst Frantsiskus. Foto: Agência Brasil

vaimulikest teadmistest, pühade kirikuksa de heast tundmisest, teadlikkusest ümbrissevast tänapäeva maailmast ja osavõtluskustest inimese muredest. Meie, õigeusklikud, peame teda alati oma kiriku sõbraks ja usavaks ühtsuse eest kõnelejaks ja meil on hea meel, et ta jätkab oma teoloogilist tööd. Siiani meenutan elavalt tema külaskäiku Oikumeenilise Patriarhaadi keskusesse piisut üle kuue aasta tagasi ning loomulikult ka kõiki teisi kohtumisi ja sujuvat koostööd tema ametiajal. Siit Fanarist soovime, et Isand annaks tema asemel väärika järglase Rooma sõsarkiriku etteotsa ja et juba uue paavstiga jätkuks meie teekond kõikide ühtsuse nimel ja kiituseks Issandale."

Konstantinoopoli patriarh Bartolomeus saatis kohe pärast paavst Frantsiskuse valimise kohta ilmunud uudist tervituse, milles avaldas muuhulgas lootust, et Rooma uue esikarjase pastoraaltöö on panustada rahu tagamisse maailmas ja suunatud eeskätt vaestele ja kannatavatele, ühtlasi rõhutas patriarh oma tervituses kahe kiriku koostööd ja ühtsuse nimel tehtud pingutuste jätkumise olulisust.

Uus paavst ja suhted teiste konfessioonidega

Nii juudid, moslemid kui ka kristlased teistest konfessioonidest ootavad uue paavsti valimise järel katoliku kirikuga palju sõbralikumat koostööd. Koostööd, mida äsja ametisse seatud paavst Frantsiskus on juba Vatikani II kirikukogu otsuseid ja paavst Johannes XXIII tsiteerides rõhutanud ja viidanud dialoogile ja sõprusele ühise eesmärgi nimel.

Enne valimist teenis vastne paavst oma karja juures Argentiinas, kus tema peetud missad olid ida mõjutustega ja kus ta sai suurepäraselt läbi juudi kogukonnaga. Peeter-Pauli väljakul, esimesel missal paavstina, pidas ta teenistuse, kus evangeeliumi loeti vaid kreeka keeles ning kogu missa väitel oli idakirikutel eriline tähelepanu. Kohal oli Konstantinoopoli oikumeeniline patriarh Bartolomeus. Mäletatavasti ei olnud isegi enne 1054. aasta kirikulõhet paavstide ametissepühitsemisel idakiriku esindajat.

Patriarh rõhutas Türki televisioonile antud intervjuus, et "sellist asja ei ole olnud ei enne ega peale 1054. aastat. Paavsti selline žest kõneleb meie kahe kiriku koostöö tähtsusest".

20. märtsi hommikul toimus paavst ja Konstantinoopoli patriarhi vahel üle poole tunni pikkune kohtumine. Seejärel kõneles Frantsiskus Vene õigeusu kiriku välissuhete esindaja metropoliit Ilarioniga ning teiste kirikute, kiriklike ühenduste ja rahvusvaheliste oikumeeniliste organisatsioonide saadikutega. Tegemist oli esimese ametliku kohtumisega uue paavsti ja maailma eri konfessioonide esindajatega. Teiste hulgas viibisid kohal itaalia, bulgaaria ja serbia moslemite esindajad. Kohtumiste eelõhtul pidas paavst valitsuste delegatsioonidega tutvumise käigus pika jutuajamise Iraani islamivabariigi välisministriga. Kohal olid juudiorganisatsioonide esindajad maailma eri paigust ning mitmed budistid.

Bartolomeusega võrdsed

Ära tuleks märkida patriarh Bartolomeuse osutatud eriline koht: tema tool asus paavsti paremal käel ja oli samasugune kui paavstil endal. Patriarh pöördus oma itaaliakeelles tänuavaldues paavsti poole, nimetades teda „austusväärse Rooma kiriku esimeseks armus valitsevaks piiskopiks”, seejärel töi ta välja paavst Frantsiskuse lihtsa stiili, milles

„on valik langenud olulisimale, et kirikud saaksid muuta tänapäeva maailmas levivaid ilmalikke arusaamu, et inimene pöördudes tagasi ligimesearmastuse juurde.”

Paavst vastas sellisele üleskutsele omalt poolt samuti vabalt ja ettekirjutamata tekstiga, et soovib jätkata oma eelkäija alustatud teed ning jätkata „usule pühendatud aastat”, viidates paavst Johannes XXIII ja kiites piiskoppide kogude tehtud tööd kristlaste ühtluse tugevdamise ja usundi-tevahelise dialoogi nimel. Püha Tooli presiesindaja sõnul annab paavst väljaütlemine märku dialoogivalmidusest nii teiste kirikute kui ka juutide, moslemite ja üldse kõigiga, kes otsivad headust, ilu ja tõde.

Paavst kinnitas kohalviibinud juutide poole pöördudes lühidalt veel kord, et on valmis jätkama nendega dialoogi. Moslemitega suheldes toonitas ta „sõpruse ja austuse oluliseks pidamist inimeste vahel meie usuliste traditsioonide erisuses”. Lõpetuseks lisas paavst Frantsiskus, et oma eelkäijalt tihti kuulduud lahtiülemine „aru-saamisest inimesest, kes taandab ennast vaid selleks, mida ta toodab ja tarbib”, on endiselt aktuaalne, sest „selline perspektiiv inimesest eemaldab Jumala ja eirab inimese Jumala näo järgi olemist”.

Tõlkinud lühendatult ajalehest *La Croix*
Marje Kuusnik

Foto: Gennadi Baranov

Joann Lagovski.

TARTU PÜHA MÄRTER JOANN (LAGOVSKI)

Ülempreester Andreas Pöld

Eelmises Metropoolias on juttu sellest, mis ühendab Eestimaa ja Prantsusmaa õigeusu kirikut. Selleks on meie püha uusmärter Joann (Lagovski), kelle märterlusel tahan peatuda. Seda enam, et tema tegevus on puudutanud õigeusu kirikuelu Eestis ka üldisemalt. Tema eluloost oleme kirjutanud pikemalt eelmistes lehtedes koos 1940.–1941. a uusmärtrite tutvustusega.

Joann Lagovski astus Vene Üliõpilaste Kristlikusse Liikumisse (VÜKL) 1920ndatel, kui ta emigreerus Ukraina kodusõja eest. Ta elas koos abikaasa Tamaraga ajutiselt Paariis, kus toimetas vene kristlikku ajakirja Vestnik ja oli kristliku noorteliikumise üks juhtidest. 1933. aasta lõpus pöördus pere tagasi Tartusse, abikaasa Tamara kodulinna. Siin sai Joann Lagovski VÜKL Baltimaade piirkonna juhiks ja ühingu ajakirja toimeta-

jaks. VÜKL allorganisatsioone moodustati üle Eestimaa. Kristlik noorte liikumine korraldas noortelaagreid, loenguid, kõnekoosolekuid ja vaimulikke kokkusaamisi ühiskonna eri kihtide vahel. Joann Lagovski oli aktiivne noortetöö tegija, pedagoog, ta avaldas ajakirjanduses mitmeid kristlikke kirjutisi, pidas loenguid ja vestlusringe. Ta pani töösse kogu oma hinge, kogu oma energia, kõik oma laialdased teadmised. Ta oli EAÖK Sinodi asendusliige ja teenis lugejana Tartu Jumalaema Uinumise Peakirikus. Nõukogude võimu kehtestamisel Eestis arreteeriti Joann Lagovski ja saadeti Leningradi vanglasse koos kristliku liikumise aktivistide, Petserist pärit Nikolai Penkini ja Tatjana Dezeniga.

Joann Lagovski abikaasa Tamaraga.

Tribunali süüdistused Joann Lagovskile: „Olles kristlike tudengite noorteorganisatsioonis, viisite läbi kommunismi ja Nõukogude Liidu vastast tegevust ja vaenulikku tööd Nõukogude võimu suhtes. VÜKL on oma olemuselt kommunistliku korra vastane. Teie organisatsioon korraldas terrori Nõukogude võimu vastu, tahtsite seda kukutada. Noori kasvatasite nõukogude-vastases vaimus. Materiaalset abi, mida osutasite puuduses ja hädas olijatele, vangistatute ja väljasaadetute peredele Nõukogude Liidus, vaatleme meie kui Nõukogude süsteemi õonestamist.”

Joann Lagovski tribunali ees: „Mina ei teelenud aktiivse ja relvastatud kommunis-

Joann Lagovski kaaskannatajad Nikolai Penkin ja Tatjana Dezen.

mivistase võitlusega. Kristlike üliõpilaste liikumine oli apoliitiline, noorteorganisatsiooni ainsaks relvaks oli noorte religiosse maailmavaate tugevdamine. Organisatsiooni peaesmärk oli võitlus materialistliku maailmavaatega, mitte Nõouogude Liidu vastane tegevus. Arutasime noortega, kuidas võidelda ateismi ja materialismiga, seda nii läännes kui NSV Liidus. Olime ka sakslaste natsional-sotsialismi vastu ja nende vaimulike vastu, kes õnnistasid sõjategevust ja relvi. Olen isiklikult igasuguse terrori ja vägivalla vastu. Avaldasin vastavasisulisi kirjutisi ajakirjanduses ja pidasin loenguid noorte hulgas. Meil oli informatiooni selle kohta, kuidas Nõukogude võim kätib usklikega. Rääkisin faktidest, aga mingist viha külvamisest NSV Liidu suhtes polnud juttugi.”

Arvestades tema erilist „ohtlikkust” Nõukogude võimule mõisteti talle Leningradi sõjaväeringkonna tribunali kinnise istungi otsusega kõrgeim karistusmäär – mahalaskmine. Pärast piinamist ja kõikvõimalikku alandamist hukati Joann Lagovski 3. juulil 1941

51-aastasena. Abikaasa Tamara küüditati Siberisse, aga ta pääses seal eluga tagasi.

Joann Lagovski puhul oli tema süüks „aktiivne kiriklik tegevus“. „Piisavaks materjaliks“ tema süüdimõistmisel loeti kuulumist kristlikusse noorteorganisatsiooni, EAÖK Sino-di asenduslikme staatust, vaeste ja hädasoli-jate abistamist jms. Tema puhul on näha, kui

palju kurja on Nõukogude süsteem teinud süütutele aktiivsetele kirikuinimestele, seda eriti diktator Stalini ajal. Joann Lagovski oli üks esimesi kristlasi, kes arreteeriti punavõimu kehtestamisel Eestis. Ta mitte ainult ei elanud kristlikult, vaid oli ka uhke selle üle, et on ristiinimene. Tema kaasaegsed mäletavad teda kui suurepärast inimest.

Joann Lagovski kuulutati pühakuks 22. veebruaril 2012. a koos teiste 1940.–1941. a kannatanud Eestimaa õigeusu märtritega. Tema mälestuspäev on Eesti riigi leinapäeval ja esimese suurküüditamise aastapäeval 14. juunil.

Püha märter Joann, palu Jumalat meie eest!

Joann Lagovski vanglas.

SOOME LAHE PÖHJA-KALDAL TÄHISTATI EESTI VABARIIGI AASTAPÄEVA

Preestrid Roland Tõnisson ja Andrei Sõtšov

23. veebruaril toimetati Helsingi Kolmainu kirikus Eesti Vabariigi iseseisvuspüha auks tänupalvus. Oma kõnes tuletas isa Andrei kirikulistele meeble tänulikkuse ja ohvri-meelsuse vajadust ning seda, et kõik siin ilmas on Looja käes, ka rahvaste saatused. Tänupalvusel osalesid ka suursaadik Mart Tarmak, kaitseväeatašee kolonelleitnant Kaupo Kiis ja Helsingi õigeusu koguduse linnapraost preester Markku Salminen.

Tänupalvusele järgnes koguduseeskuse ruumides iseseisvuspäeval pühendatud pidulik koosviibimine, mille korraldasid Eesti Õigeusu Kiriku Söprusselts (VYS), Helsingi õigeusu kogudus ja Herman Aava selts. Kohal oli hulgani Eesti sõpru ja Soomes elavaid eestlasti. Ürituse avas (VYS) teavitaja Aristarkos Sirviö.

Hr Sirviö andis oma kõnes huvitava ülevaate Eesti ja Soome vennaskirkute esindajate käigust Konstantinoopolisse, mis toimus tänu Eesti kiriku finantstoetusele ning Rootsi saatkonna külalislahkusele, kus kirikute esindajad ulualust said. Laudi Eesti hümni ning tervituskõne pidas Helsingi koguduse kirikhärra isa Markku Salminen, kes meenutas koguduse noorte-

Tänupalvus.

Pidulik koosviibimine. Fotod: Roman Nesterenko

DIAЛОOGИВОР ЛУТЕРЛАСТЕГА Ülempeester Mattias Palli

1. märtsil toimus järvkordne EAÖK ja EELK teoloogilise dialoogirühma kohtume. Sedakorda koguneti meie kiriku keskusmajas aadressil Wismari 32.

Dialoogi teema oli seekord bioetika valdkonnast. Bioetika tegeleb arstiteaduses, bioloogias ja bioteknoloogias ettetulevate keerukamate kõlblistele küsimustega, nagu kunstlik viljastamine, raseduse katkestamine, elundidoonorlus, eutanaasia jms, ehk siis ennekõike elu alguse ja lõpu teemadega.

Seekord oli kummagi poole ettekande teemaks elundisiirdamine. EAÖK poolt esines ettekandega külaline, arhimandriit

ja arst Makarios Griniezakis Kreekast. Tema sõnade järgi on elundisiirdamise juures kaks suuremat kõlblist küsimust: andja vaba tahte võimalik äarakasutamine ja surmahetke suvaline kindlaksmääramine. Kõigepealt tödetakse, et soov terve olla või elu pikendada on ristiusu vaatepunktist õige, kuid seda mitte iga hinna eest. Elu pole ainult midagi ainelis-bioloogilist, vaid sel on ka vaimne, Jumala poole suunatud külg.

Nõusolek oma elundeid annetada on otsus, mis tuleneb kristlikust armastusest. See on aga inimese vaba otsus, mida ei peaks peale suruma ega muutma, nagu mõnedes Euroopa Liidu riikides kehtivad seadused seda teevald, iseeneslikuks eelduseks (s.t kui sa pole kirjalikult nõudnud, et sinu elundeid ei või siirdamiseks kasutada, võidakse seda teha).

Õpetaja Thomas-Andreas Pöder EELK poolt juhtis aga tä-

helepanu, et mõnel maal, nagu Saksamaa, võib olla selles asjas laialdane konsensus ja teadlikkus, mis muudab eeldatud nõusoleku vastuvõetavamaks. Küsimus on ka omaste osas sellise otsuse puhul: näiteks kas nad võivad doonorlusega nõustunu surma puhul seda vaidlustada?

Teine ja tõsisemgi probleem on ajusurma hetke kindlaksmääramine. Ettekandja tõi näiteid, et see eetiliselt nii oluline määratlus on aja jooksul korduvalt muutunud ja ka näiteks Ameerikas ja Euroopas nimetatakse inimene ajusurnuks erinevate kriteeriumide alusel. Elundeid ei saa aga võtta enam siis, kui kõik eluprotsessid on lakanud; selleks peabki kindlaks tegema, kas aju on surnud.

EELK-poolse ettekande pidas õpetaja Johann-Christian Pöder, kes tõi välja eri

ga tehtud visiiti Konstantinoopolisse ning kohtumist ja vestlust patriarhiga. Eesti Vabariigi suursaadik Mart Tarmak rõhutas kiriku olulist rolli ühiskonnas ning sedagi, et peagi on ületamas teine iseseisvusperiood kestvuselt esimest, ennesõjaagset. Ta tänas Eesti riigi nimel Soome õigeusklike abi eest Eesti kiriku taastamistöös. Selle järel kuulati Psallo koori esituses dirigendi isa Raimo Porese juhatusest eesti ja soome vaimulikku muusikat.

Peo peakõneleja oli VYSi auesimees isa Timo Lehmuskoski. Isa Timo on ka VYSi asutajaliige ning seltsi esimene praktiliselt tegelik olnud esimees. Kõnes meenutas ta 1960. aastail tekkinud isiklikke kontakti Eestiga ning EAÖK vanemate preestrite mõju tema enda suhtele Eestiga ning kohaliku kirikuga.

Koosviibimise lõpetussõnad ütles isa Raimo Pores. Isa Raimo on eelmisel aastal asutatud Herman Aava seltsi esimees. Pidulik koosviibimine lõppes Soome hümni „Maamme“ laulmisenega.

Eesti ja Soome kirikute koostöö oli tihe ennesõjaagsel perioodil, mil Soome kiriku pea oli Muhu saarelt Soome kutsutud praost Herman Aav. Tema on sian piima teenimisperioodiga piiskop Soome kiriku ajaloos, aastatel 1925–1960, kelle teenimisaaga jääväämiselt raske aeg nii Soome kui ka Eesti rahvaste elus. Tema elu ja töö on sian Soome õigeusu Kiriku oluliseks aluseks ja pärandiks, mille üheks edasivijaks on vastloodud Herman Aava nimeline selts.

Iuterlike kirikute seisukohad kõnealuses küsimuses. Peab tõdema, et suures osas on nii probleemid kui ka kiriku lähenemine väga sarnane õigeusu omaga. Ehk vaid see, et mõned luterlikud teoloogid on rõhutanud kohustusliku valimise nõuet: iga inimene peaks asja teadlikult läbi mõtlema ja otsustama, soovitavalt doonorluse kasuks, kui olud nõuavad; nii on vajalikke elundeid rohkem saada ja omastele ei panda otsustamise koormat.

Otsustati, et jätkatakse selle keeruka tema arutelu ja järgmisel kohtumisel, ilmselt selle aasta novembris, püütakse jõuda ühisavaldiseni. Ühisavaldis eelmisel, armulaua teemal, kuulutatakse pidulikult välja pressikonverentsil 24. aprillil. Terve kohtumine toimus vennalikus ja asjalikus õhkkonnas.

KIRIK ON ELAVA JUMALA KODA, MITTE TEEMAPARK

Interview EAÖK kantsleri Martin Tooniga

Sellel aastal on lõppemas „Pühakoda de säilitamise ja arengu“ programm. Kuidas hindate selle teostumist EAÖK jaoks?

Programm on olnud äaretult vajalik. Kümne aasta jooksul on selle abil tehtud valdav osa kirikute restaureerimisröödest, mille jaoks muidu oleks olnud keeruline raha leida. Programmi algusaastatel oli tähelepanu õigeusu kirikutele eelarvelises mõttes väiksem. Viimastel aastatel on EAÖK saanud programmist rohkem raha. Keeruline mõeldagi, kuidas oleksime saanud nendel aastatel ilma programmi abita oma kirikuid restaureerida.

2002. aastal sõlmiti Eesti Vabariigi ja EAÖK vahel leping 35,5 miljonile Eesti kroonile 28 kiriku jaoks. Kuidas see plaan teostus?

Tegemist oli eelkõige kompensatsiooni EAÖK-lt õigusvastaselt võõrandatud vara eest, mis jäeti kokkuleppel riigiga tagastamata. See vara, mis oli juba tagastatud, võõrandati riigile, ja veel tagastamata objektid jäi riigi omandisse. Riik andis omakorda kogu selle vara MPEÖK kasutusse. Kavatsuste protokolli alusel oli toetuse väljamaksmise ja kasutamise puul raha investeeringi nimikiri eelkõige administratiivse iseloomuga. Ilmselt tulitoli ajal valitsuse soovil kokkuleppes ära näidata, kuhu EAÖK soovib seda raha investeerida. Pärast toetuse saamist oli kompensatsiooni saaja siiski eraldatud vahendite kasutamises mõistliku paindlikkuse piires sõltumatu, sest allkirjastatud kavatsuste protokoll mingit hilisemat aruandlust riigile ette ei näinud. Kuna toetus maksti välja kahes osas, oli renoveeritavate objektide loetelu vajalik eelkõige 2003. ja 2004. aasta riigieelarveliste väljamaksete planeerimise huvides. Üldiselt järgiti siiski ette antud nimekirja ja raha investeeringi pühakodadesse ja nende kõrvalhoonetesse. Kui me vaatame seda nimekirja, kuhu me pidime tollase kava kohaselt investeeringi, siis näiteks on lisaks Kirikukeskuse väljaehitamisele investeeringitud ka Tallinnas, Tartus, Pärnus, Kuressaares, Valgas, Värskas ja paljudes teistes kohtades.

Kas mõned õigeusu kirikud jäid siis riigi valdusesse?

Jah, see ongi osa kokkuleppest. Tegemist oli kavatsuste protokolliga Eesti Vabariigi ja EAÖK vahel, mis kirjutati alla 4. oktoobril 2002. Protokolis on sees ka näiteks üks võõrandamise piirang: *Eesti Vabariik kohustub vara mitte võõrandama, kui pooled ei lepi mõne vara hulka kuuluva eseme kohta kokku teisiti. Pooled ei käsitele võõrandamise na hoonestusõiguse andmist varale.*

Kas riiklike programmide ja rahaga on toetatud ka varemetses õigeusu kirikute korraastustöid?

Need on seni olnud üksikud initsiativid ja eelkõige Läänemaal, näiteks Kõmsil Uue-Virtsus, kus puhastati sisavarisenud katus kiriku müüripealsetelt ära. Vormsil puhastati samuti lagunenud laeosad ja kirik seest. Need on olnud projektid, kus kogudus või mittetulundustühing on ise taotlenud abi mingist kohalikust toetusmeetmest, näiteks PRIA Leader-meetme mõnest piirkondlikust programmist. Tuhalanees puhastati kirik seest ja pühakodade programmi toetusega konserveeriti Puski õigeusu kiriku varet. Üldiselt me ei ole varemetses konserveerimisega saanud palju tegeleda, sest prioriteet on selgelt nendel kirikutel, mis ei ole veel varemets.

Millised on EAÖK ideed seoses õigeusu kirikute varemetsaga, sõltumata võimalustest?

Eks peab vaatama seda, kuidas rahvastik on Eestimaal ajalooliselt paiknenud ja kuhu need kirikud on omal ajal ehitatud. Oli ju neid maakogudusi, kus kunagi oli mitu tuhat liiget, näiteks Ilmjärve koguduses oli üle 3000 liikme. Täna on Ilmjärvel kirik olemas ja katus on ka korda tehtud, aga kogudust ei ole, sest inimesi ei ole, kuna maapiirkondadest on inimesed lihtsalt lahkinud. See on juba regionalpoliitika küsimus. Samas tuleb kannatlik olla.

Või näiteks eelpoolnimetatud Puski kirik Hiiumaal. Viimasel ajal räägitakse, et Puski küla piirkonnas ei elavat paiksest enam ühtegi inimest. Seal on suur kivistkirik, mille kõrval oli oluline õigeusu koolimaja kompleks. Tekib ikkagi küsimus, kellele neid varemetsid seal taastada? Tegemist ei ole ju pateetilise initsiativiga, et teeme nüüd kõik varemets korda, mis meil Eestimaal on. Kirik on ikkagi funktsionaalne hoone. Kui ei ole inimesi, kelle jaoks see on püstitatud, siis ongi küsimus sellest, kellele seda peaks korda tegema ja mille jaoks see vajalik on. Ilmselgelt ei loeta varemetses kiriku ülesehitamist prioriteetide sekka.

Näiteks Juuru kirik Raplamaal on ilus sakralhoone, arhitektuuriliselt vast kõige huvitavam ja ilusam maapiirkonnas olev õigeusu kirik. Aga selle restaureerimine on väga kallis ja ka Juuru asula seal läheval on tühjenemas. On ka kohti, kus lagunenud kirik asub metsas, kus ei ole enam

asulat, näiteks Kalli kirik Pärnumaal või Väike-Lähtru kirik Läänemaal.

Mujal Euroopas on mitmed kasutuseta kirikud leidnud uue funktsiooni. Kuidas suhtuks EAÖK enda pühakodade kasutusele võtmisesse mõneks muuks otstarbekks?

Me ei oska sellesse kuidagi suhtuda. Õigeusus on pühakojal ikkagi eriline roll, suurem tähtsus kui näiteks protestantlikus usus. Õigeusu pühakojad ei ole erinevateks kasutusotstarveteks väga paindlikud. Nad on väga funktsionalistlikud, võiks isegi öelda, et monofunktsionaalsed. Nad on ehitatud eelkõige liturgia pidamiseks, teisteks kiriklikeks teenistusteks ja salasusteks. Kõik muu tegevus ei ole õigeusu kirikule hoone kasutamisel omane ja tarvilik.

Õigeusu kirik on täiesti eriline. Võiks piltlikult öelda isegi nii, et nende jaoks, kes on õigeusku ristitud ja salvitud, on kirikusse sisenedes võimalus osa saada taevasest igavesti kestvast jumalateenistusest. Kui astud üle pühakoja läve, siis oledki juba Issanda kuningriigis, oledki osa sellest. Sellepärast süüdatakse kirikus palveteenistusel osaledes tüünlad palveleegina pühade ikoonide ees, suitsutatakse viirukit, kõneldakse lauldes. Kõik annab märku sellest, et pühakoda on seesmiselt toimelt, pühitsuselt ja vaimsuselt teistsugune koht kui näiteks protestantlikud kirikud, kus vahetut sidet ei ole traditsiooni toel niimoodi tunnetuslikult alal hoitud. Seetõttu on kirikute kasutamine muudeks funktsionideks õigeusus väga raskesti mõistetav.

Ajaloost teame, et keegi kolmas osapool on juba õigeusu kirikuid omal ajal kasutusele võtnud väetisehoidlatena, lautadena, silohoidlatena, töökodadena või rekvisiitide ladudena. Neid agraarseid ja industriaalseid kasutusviise on Nõukogude perioodil pühakodadele osatud leittada. Aga ükski nendest kasutustest pole siiski kestma jääenud. Võib-olla tänaseni ehk kõige rohkem on elus Tõrva kiriku restaureerimine kirik-kammersaaliks, mis taastati ja töötab pigem kultuurilises funktsioonis. Seega näitab ajalugu, et õigeusu kirikute kasutamine muuks otstarbekks ei ole Eestimaal olnud kestev vaatamata aastakünnete-pikkusele praktikale. Samas on väärkasutuse tagajärjel osa kirikuid väga rängalt kannatanud ja nende taastamine suure küsimärgi all, näiteks Mõnnuste kirik Saaremaal, Saduküla kirik Jõgevamaal, Kuri kirik Hiiumaal või Kastolatsi kirik Tartumaal. Koos viimase kiriku varemetsaga oleme pärinud isegi keskkonnareostuse probleemid.

Õigeusu kirikule ei ole olemuslikult omane soovida sinna midagi muud. See pole mitte kitsarinnalisus või suletus, vaid me oleme kirikuna koos ju selleks, et teenida Jumalat. Jumala teenimiseks on pühakojad vajalikud, et inimesed saaksid sinna tulla. See põhimõte pole muutunud. Meie jaoks on

ebatarvilik alal hoida mingit alternatiivset struktuuri ja tunda rõõmu sellest, et kuna- gi pühakojaks ehitatud hoone leiab mingi uue kasutuse, mis reeglina on suhteliselt teiselaadne oma algsest otstarbest. Loetud palved ja pühitsus, mis seal on tehtud, ei lahku selle pühakoja alalt. Need on jäänud sellele kohale omaseks, isegi kui see on olnud laohoone või lagunenud. Kunagi võib-olla hoopis tuleb aeg, kui see hoone taetakse võtta kasutusele algse funktsiooniga – pühakojana.

Samas võiks aga mõelda ka sellele, et mõnes kohas oleks mõistlik halvas seisus va-remed vundamendini demonteerida, kui taastamine algsel kujul oleks pärüs võima-tu. Nii on tehtud näiteks Paides Vallimäel asunud õigeusu kirikuga. Kui sisuliselt on alles jäänud ainult osa vundamendist, nagu näiteks pommitabamuses hävinud Neeva Aleksandri kirik Tallinna Siselinna kalmistul, siis tuleks tähistada altari osa ja see platsike lihtsalt korras hoida. See oleks lugupidamise avaldamine.

Kui küsida samamoodi muude usundi-te esindajatelt, kas või maausulistelt, kas nad tunneksid rõõmu sellest, et nende esi-vanemate pühale paigale on leitud mingi tänapäevane, reeglina ikkagi kommertsiaalne kasutus – investeeringud peab ju tagasi teenima –, siis vaevalt. Ärimudel ei sobi kuidagi pühapaikade olemusliku ise-loomuga. Seetõttu ei ole EAÖK võtnud selliseid suundasid, et leida pühakodadele muid kasutusi.

Kui mõni ettevõtja või organisatsioon oleks varemetses kiriku kasutamisest huvitatud, kas EAÖK kaaluks nende ettepanekuid?

Kõik ettepanekud, mis mõistlikul viisil ja sobivas vormis jõuavad kirikupeani, vaa-datakse läbi. Aga neid vaadatakse läbi üksikjuhtum haaval ning võetakse seisukoht. Ma isiklikult küll ei oska arvata, mis oleksid need põhjused, mis saaksid sedavõrd kaalukateks, et nad tunduksid kirikule vajalikud. Samas küsib täna ka riik meie käest arvamust mitmete kirikute edasise kasutuse kohta.

Võib-olla see, et asjast huvitatud osa-pool teeb oma vahenditega kiriku kor-daga? Nii tekiks võimalus säilitada kirik kui kultuuriväärtus.

Kes see ärimees Eestimaal ikka teeb kiriku korda lihtsalt kristliku kultuuri säilita-miseks...

Tal on kindlasti enda kasu ka juures. Aga kirikuhoone korraastamise osas läheksid EAÖK ja ärimehe huvid ju kokku?

Kiriku juurde ei sobi kasu. Kirik on ikkagi pühakoda. Kui leidub keegi ärimees, kes tahab anda selleks abi, et kirikust saaks jälle pühakoda, kui tema kasu ongi isiklik andmise rõõm, et ta on midagi ära teinud ja ta tunneb ennast selle läbi hä-

Lihula Aleksander Nevski kirik.

ti, siis on teine asi. Selline eesmärk oleks tasu lootmata anda midagi tagasi Jumalale, kõiksusele – teha midagi ratsionaalses mõttes isetut. Sel juhul saab kirikuga kokku leppida, et kui äriimees pühakoja taastab, siis kirik korraldab seal edaspidi teenimist. Aga kui mõelda kirikutesse mingit ärialiselt atraktiivset objekti, siis see ikkagi poleks enam kirik. EAÖK ei oska nende hoonete omanikuna küll sellele kaasa lüüa, selle üle rõõmu tunda, et kirikuhooneid tänapäevases mõttes tasvateks muuta. Näiteks et meie Märjamaa kirikust saaks kasiino. Võib-olla oleksid meie lapsed tahtnud seda kirikut taastada pühakojaks. See on ajalooline vastutus. Me oleme ajalooline rahvakirik Eestimaal. Samas leiaks võib-olla mingi leidliku, enam-vähem sobiva funktsiooni, mis ei riivaks õigeusklike ajaloolisi ja ka praeguid tundeid.

Kas on leidunud selliseid organisatsioone või ettevõtjaid, kes on olnud endisest kirikuhoone kasutamisest huvitatud?

Saab vist öelda, et õnneks mitte. Raske on isegi ette kujutada, milleks üks endine kirikuhoone sobiks, iseäranis maal. Näiteks milleks sobiksid Lihula kiriku varemed? Seal kõrval peetakse turgu, kas siis turuhooone jaoks? Ma arvan, et see poleks hea mõte.

Kas leidub üldse mingit sobivat programmi selliste kirikute jaoks? Praeguse seisuga olen arvamusel, et sinna võiks teha matusekeskuse. See funktsioon ei ole pühakojast nii erinev ja annaks vajalikud vahendid kirikuhoone korda tegemiseks.

See on üks võib-olla vähesed variante, mida oleks mõtet kaaluda. Selline sihotstarve on ikkagi seotud inimese elu ja hingega. Samas, kus see vajalik oleks? Kas näiteks Lihulasse on majanduslikult tasuv teha õigeusu kiriku säilinud kivimüüride vahele matusehoonet? Arvestades seda, et Lihulas on ainult tuhatkond elanikku, on see keeruline. Kes võtab selle enda kanda? Kui teenuse müügil ikka ei ole korralikku käivet tagatud, siis näiteks pank või mõni

teine investor ju ei rahastaks seda projekti. Plaan pole jätkusuutlik ega usaldusväärne. Kui teha seda mingi avaliku sektori või projektirahastuse abil, oleksid šansid võib-olla suuremad, kuid see on siis kaalutlusotsus, mis tugineb laiemale argumentatsioonile ja tegevuskavale. Mingit tavandihoonet püüab Abja vallavalitsus praegu rajada Penuja kirikusse, aga rahastamise leidmine ei ole lihtne.

Millised määrused või ametlikud seisukohad reguleerivad kirikute kasutamist veel peale religioossete põhimõtete?

Määrused on osa avaliku sektori praktikast. Kuna kirik pole osa avalikust sektorist, ta on eraõiguslik isik, siis meile eraldi määrusi, mis erineksid muust seadusandlusest, ei saa kehtestada. Pigem on kirikuhoonete puhul küsimus selles, kas kirik on arhitektuurimälestis või ei ole. Kui riik on hoone ehitismälestisena kultuurimälestiste riiklikusse registrisse kandnud, tekib riigil seoses selle konkreetse hoonega eriline kohustus. Seda reguleerib kiriku kui mälestisega tegelev korraldus. Alati on vaja koostada muinsuskaitse eritingimused, nende alusel kõik hoones tehtavad tööd kooskõlastada muinsuskaitseameti maakonna vaneminspektoriga ja omalt poolt palgata lisaks muinsuskaitsele järelevalvaja.

Samas näiteks Saaremaal ja Muhumaal on osad kirikud registris ja osad mitte. Tekib küsimus, et kui üks kirik on registris ja teine ei ole, kas siis täpselt ühel ajal, enamasti 1873. aastal ja sama funktsiooniga ehitatud pühakodade puhul peaks rakendama mingit erinevat korraldust? Kirik on üldiselt seisukohal, et see ei ole mõistlik. Kiriku tahtes oma pühakoda säilitada ja hoida on väga palju ühist avaliku sektori huviga ja seega riigi poolt kehtestatud Eesti Vabariigi õigusega.

Õigeusu kultuuripärandi hoidmine peab sündima koostöös ja heas tahtes. Aga kindlasti ei saa õigeusu kirik olla õnnelik selle üle, et avalik sektor tahab sellest

Väike-Lähtru Jumalaema Sündimise kirik.

kujundada näiteks mingit teemaparki. Teemapark on atraktsioon, kuhu tuuakse turiste. Me säilitaksime kiriku kultuuriväärtusena ja keegi saaks selle eest võib-olla isegi raha. Aga mis see tegelikult inimesele on? Kirik on ikkagi elava Jumala koda. Seal, kus on inimesed kokku tulnud, on tehtud kogudus ja käidudki koos. Paljud kogudused on ju alguse saanud tavalises toas. Kui leiti, et ei mahu enam tappa ära, küsiti maad ja ehitati pühakoda. Kirik ehitatakse ühe eesmärgiga: selleks, et saaks seal jumalateenistusteks ja salasusteks koos käia, mitte et kutsuda sinna muusikakollektiive esinema. Selle jaoks on teised organisatsioonid ja hooned.

Teie ei näe siis pühakoja ja kultuuri koostoimimist?

Ikka näen. Inimeste religioosne eneseväljendus pühakojas ongi sügavam osa meie kultuurist. Mille jaoks see inimene siin maailmas ikka on, kellele ta ikka laulab jaantsib? Natuke emale-isale, veidike armasmale, pisut kodukandile ja kodumaale, aga lõpuks ju ikkagi laulab ta kiitust ja tänu Jumalale.

Õigeusu kirikus ei ole muu kultuuri väljendamine välistatud, sügavamas mõttes ei ole kunagi mingit vastuolu. Oletame, et näiteks Kuressaare õigeusu kirikusse tahab tulla kammerkoor esinema. Aga kui nad tahavad tulla kultuurirepertuaariga, kus ei ole ühtegi õigeusu muusikateost, siis on selle esitamiseks mujal kohti küll. Ühtepidi oleks see koori lugupidamine koguduse vastu. Teisalt see, et keda nad siis sinna kuulama ootavad? Kuidas kultuur ja kirik kokku lähevad? Kui kammerkoor võtab 6–7 heliteost õigeusu pärandist, ma kujutan ette, et see oleks huvitav kava. See esinemine võiks olla liturgia osa, mitte eraldi kontsert. Nii antakse üksteisele midagi vastastikku.

Kultuuris on omad segmendid ja mõne mitteoluliseks pidamine lahjendab kultuuripärandit. Õigeusu kiriku puhul on ka nii, et me ei saa lahustuda hilisema-

tesse vooludesse ja suundadesse. Me oleme hommikumaa kiriku pärandi kandja. Vanemat organisatsiooni Eestis ei leidu. Konstantinoopoli patriarch on endiselt Konstantinoopolis ja meie oleme Konstantinoopoli patriarchaadi alal autonoomne kirik. See on tegelikult ime, et siin Eestimaal eksisteerib selline pärand. Kõik see elab meis tänapäeval edasi ja meie kohustus on seda hoida. Kuidas me saaksimegi kaaluda siinsetes õigeusu pühakodades teha midagi muud kui hoida sajandite-pikkust traditsiooni elavana ja liturgiat toimivana? See ongi meie ainuomane panus kultuuri hoidmisesse ja koostoimimisse Eestimaal.

Küsinvõtt Eva Kedelaauk

Riiklik pühakodade programm 2004–2013

2013 on riikliku programmi „Pühakodade säilimine ja areng“ viimane tegevusaasta senisel kujul. Programm algas 2004. aastal ja esiteks keskenduti luteri kirikute restaureerimisele. Aja jooksul on Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku pühakodade parendamiseks mõeldud summade suurus protsentuaalselt tõusnud ning 10 aasta jooksul on meie kirik kokku saanud üle kahe miljoni euro. Muinsuskaitseameti eelistusi ja ettepanekuid arvestades on Eesti Apostlik-Õigeusu Kirik alati eelistanud toetada selliste kirikute restaureerimist, kus on elavad ja tugevad kogudused ehk inimesed, kellele on kirikut vaja ja kes seisavad hea meie kirikuelu kestmise eest.

2013. aastal eraldati pühakodade programmist suurim toetussumma Kuriste kiriku kellatorni taastamiseks ning jätkutöödena 2012. alanud alanud Kuressaare Püha Nikolai kiriku katuste ja fassaadi restaureerimise lõpuleviimiseks. Kindlasti jätkab riik ajalooliste sakralhoonete, sealhulgas õigeusu kirikute, restaureerimise toetamist, ent millisel kujul, ei ole praegu veel teada.

Kalli Ristija Johannese kirik.

Märjamaa Jumalaema Kaitsmisse kirik. Fotod: Martin Toon

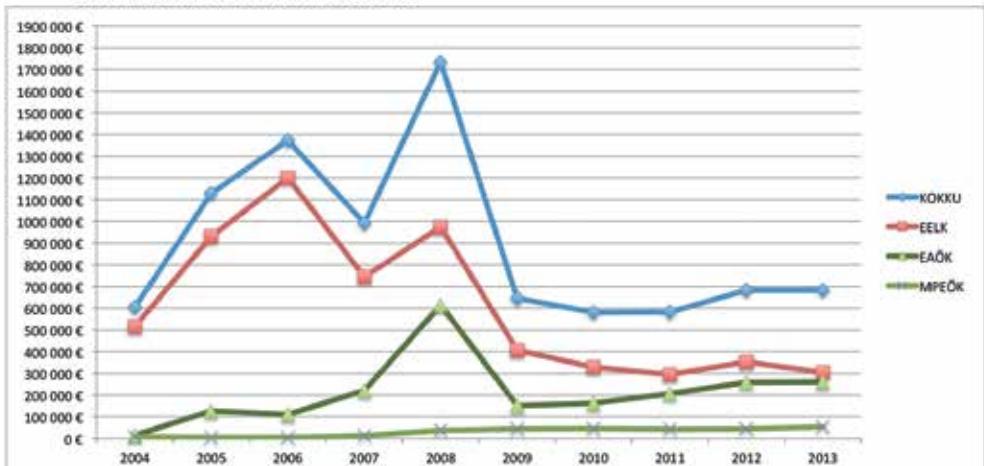
Riikliku pühakodade programmi investeeringud 10. aasta jooksul kokku

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	KOKKU
KOKKU	604 570 €	1 129 637 €	1 372 341 €	992 095 €	1 733 525 €	645 149 €	580 312 €	581 841 €	682 388 €	682 486 €	9 004 342,80 €
EELK	515 242 €	931 330 €	1 200 378 €	744 918 €	973 662 €	406 572 €	328 885 €	294 915 €	352 651 €	304 040 €	6 052 593,36 €
EAÖK	13 944 €	126 765 €	111 079 €	221 315 €	614 441 €	150 379 €	163 230 €	206 653 €	258 097 €	259 755 €	2 125 657,66 €
MPEÖK	7 937 €	3 914 €	5 508 €	12 143 €	37 708 €	43 588 €	44 901 €	42 152 €	43 000 €	53 850 €	294 700,67 €
MUUD	67 747 €	65 004 €	55 376 €	13 718 €	103 849 €	44 610 €	43 296 €	38 221 €	28 640 €	25 950 €	486 411,19 €

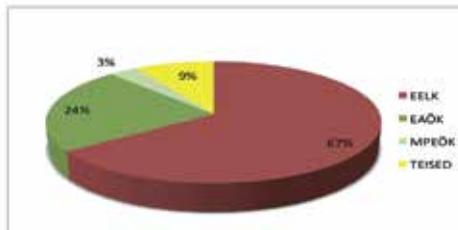
* EAÖK summa sisaldab eraldisi tsässonatele 71 837 €

Pühakodade programmi eraldised EAÖK kirikutele 2004-2013

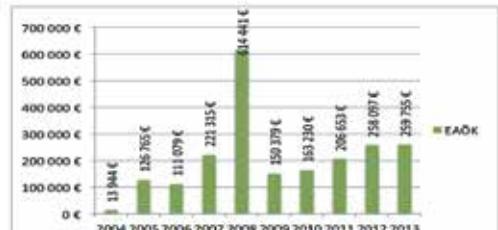
Kirikud kokku	2 006 224 €
1 Kuressaare kirik	502 673 €
2 Kuriste kirik	375 624 €
3 Ilmjärve kirik	361 470 €
4 Tartu Uspenski kirik	129 939 €
5 Karksi-Nuia kirik	119 244 €
6 Võru kirik	77 187 €
7 Ööriku kirik	69 666 €
8 Velise kirik	68 869 €
9 Priipalu kirik	61 017 €
10 Pärnu kirik	35 488 €
11 Tahkuranna kirik	32 411 €
12 Paadrema kirik	24 727 €
13 Valga kirik	23 086 €
14 Sindi kirik	21 937 €
15 Värska kirik	17 329 €
16 Köpu kirik-koolimaja	12 961 €
17 Lalsi kirik	10 020 €
18 Puski kiriku varemed	9 012 €
19 Kavilda kirik	6 391 €
20 Saatse kirik	5 538 €
21 Mõisaküla kirik	4 785 €
22 Kihnu kirik	3 850 €
23 Paldiski kirik	3 196 €
24 Karula kirik	3 000 €
25 Tartu Aleksandrite kirik	2 737 €
26 Kähri kirik	2 654 €
27 Räpina kirik	2 645 €
28 Laanemetsa kirik	2 569 €
29 Kohila Angerja kirik	2 556 €
30 Levala kirik	1 522 €
31 Haapsalu kirik	1 475 €
32 Leisi kirik	1 460 €
33 Obinitsa kirik	1 379 €
34 Meeksi kirik	1 270 €
35 Luhamaa kirik	1 164 €
36 Mõniste-Ritsiku kirik	1 150 €
37 Põltsamaa kirik	1 133 €
38 Reomäe kirik	971 €
39 Võõpsu kirik	819 €
40 Nõo kirik	788 €
41 Kaarepere kirik	513 €

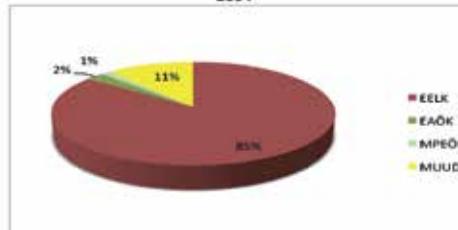
Pühakodade programmi vahendite jagunemine 10. aasta jooksul

EAÖK investeeringusummad 10. aasta jooksul

Pühakodade programmi vahendite jagunemine luteri kiriku, õigeusu kirikute ja teiste kirikute vahel 2004-2013

sh. pühakodade programmi eraldised EAÖK kirikutele 2013. aastal

1 Kuriste kirik	142 179 € kellatorni restaureerimine
2 Kuriste kirik	3 945 € nurgatornide plekk
3 Värska kirik	6 900 € lae avarii-restaureerimine
4 Karksi-Nuia kirik	52 605 € põrandatarena restaureerimine
5 Kuressaare Nikolai kirik	39 572 € kellatorni fassaad
6 Kihnu Püha Nikolause kirik	3 850 € piksekitse paigaldamine
7 Karksi-Nuia kirik	3 000 € põrandatarena remondi projekt
8 Mõniste-Ritsiku kirik	2 000 € katuse restaureerimise projekt

PAASAST (lõpuosa)

Püha piiskop Meliton

Issand riietus inimloomusega,
Ta kannatas kannataja pärast,
seoti kinni kinniseotu pärast,
mõisteti hukka hukkamõistetu pärast,
maeti maha mahamaetu pärast.
„Kes võib käia Minuga kohut?
Las ta astub Minu vastu!
Mina olen see, kes hukkamõistetu va-
baks lasi,
kes surnu elavaks tegi,
kes mahamaetu üles äratas.
Kes vaidleb Minuga?
Mina olen Kristus,
see, kes surma hävitab,
kes vaenlase võitis,

kes põrgu maha tallas,
kes vägimehe kinni sidus,
kes kiskus inimese taevakõrgusse,
Mina olen Kristus!

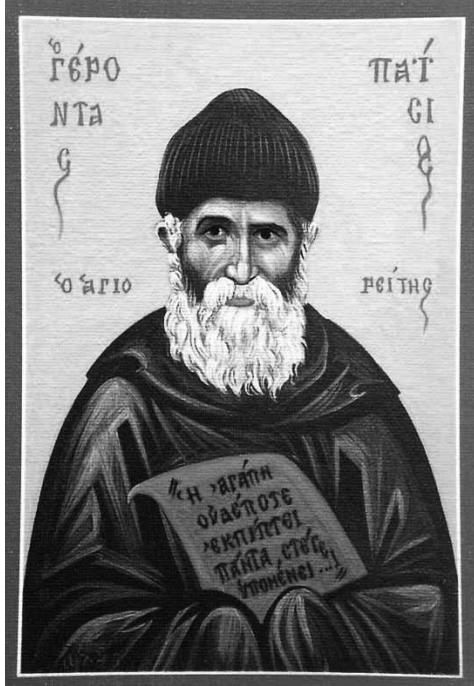
Tulge nüüd, patuga määritud inimhõimud,
võtke vastu eksimuste andeksandmine!
Sest Mina olen teie andeksand,
teie päsemise paasa,
tall, kes teie eest tapetud,
teie lunaraha,
teie elu,
teie ülestõusmine,
teie valgus,
teie päsemine,
teie kuningas.
Mina viin teid üles taeva,
näitan teile igavest Isa,
tõstan teid üles oma parema käega.”

Tema on see, kes on teinud taeva ja maa,
kes on alguses inimese loonud,
keda Seadus ja prohvetid kuulutasid,
kes sai Neitsist lihasse,
kes puu peal rippus,
kes maeti maha,
kes tõusis surnuist,
kes läks taevakõrgusse
ja istub Isa paremal kael.

Temal on meelevald kõigi üle kohut
mõista ja kõiki päästa.
Tema läbi lõi Isa kõik, mis aegade algu-
sest igavikuni on loodud.
Tema on A ja O, algus ja ots –
seletamatu algus ja mõistetamatu ots!
Tema on Kristus,
Tema on Kuningas,
Tema on Jeesus,
Tema on Sõjaülem,
Tema on Issand,

Tema on surnust üles tõusnud,
Tema istub Isa paremal kael,
Tema kannab endas Isa
ja Isa kannab endas Teda;
Temale olgu au igavesti! Aamen.

Sardese piiskop püha Meliton (+ u 180) oli tuntud II sajandi kirikuisa, kelle teostest on säilinud küll ainult murdosa. Kirjutas apoloogia kristlusele ja mitmeid muid teoseid. Tema kuulsam kirjutis on aga Paasast (*Peri Pascha*), mis on värssjutlus lunastusloost, Iisraeli truudusetust ning Kristuse kannatamisest ja ülestõusmisest. Sel kirjatööl on arvatavasti seos algkristlaste hümnoloogiaga (kirkulauludega) ja see on ilmselt ka ise mõjutanud hilismaid kirikulaule ja jutlusi. Selle lihtne kuid samas mõjuv keel toob meienigi kaja varajaste ristiinimiste tugevast usust ja jõulised väljenduslaadist.

Vanake Paissi pühakuju.

VANAKE PAISSI MÖTTEID

**Isa, mida tähendab „rõõmutoov kur-
vastus”, milles kirikuisad räägivad?**

See on rõõm, mis sünnib kurbusest oma eksimuste pärast. Rõõmutoovas kurvastuses on nii valu kui ka rõõmu. Inimene kurvastab, sest ta on kurvanud Kristust, kuid samas rõõmustab, sest tunneb jumalikku lohutust. Kui patune parandab siiralt meelt, annab Jumal talle andeks ja inimene tunneb seesmiselt jumalikku lohutust, mis võib viia ka vaimulikku rõõmu.

Isa, mis on jumalik lohutus?

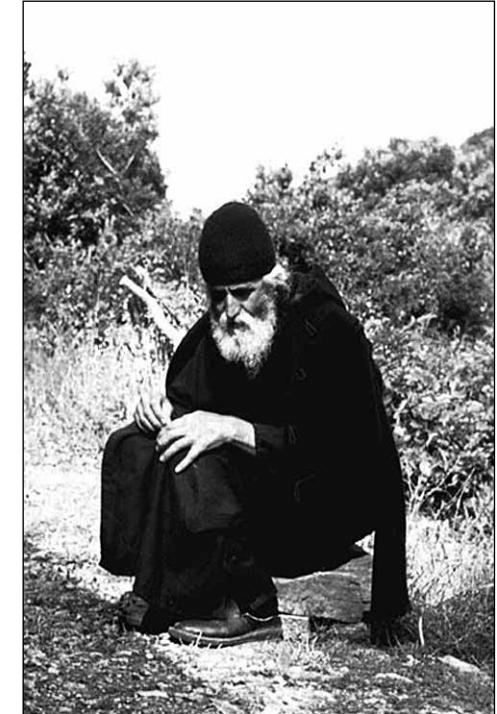
Et mis see on? Toon ühe näite, et seda seletada. Laps teeb mingi väikese pahateo, näiteks lõhub mõne isa tööriista. Ise nutab ja on kurb, sest peab kahju suureks. Aga mida enam ta nutab, saab pahateost aru ja kannatab selle pärast, seda enam isa teda lohutab: „Ära häddada, kullake, pole midagi – ostame uue”. Laps aga, nähes isa hellust, nutab veel enam: „Ma olen ikka kurb – seda tööriista oleks vaja, aga mina tegin ta katki”.. „Pole lugu, lapsuke, see oli juba vana ka,” ütleb isa. Aga laps on ikka kurb. Mida enam ta nutab, seda enam surub isa teda enda vastu, suudleb ja paitab.

Nii on ka sellega: mida enam inimene kannatab ja muretseb oma patususe ja tänamatuse pärast ning selle pärast, et on oma patuga teinud Jumal-Isale kurba meelt, seda enam tasub Jumal talle jumaliku rõõmuga ja annab talle tunda sisemist magusat rõõmu. Selles rõõmus on valu, kuid on ka lootust ja lohutust.

**Isa, kuidas ma saaksin aru, et ma lii-
gun vaimulikult edasi?**

Kui tunned oma patusust, siis liigud vaimulikult edasi. Mida suuremana näed oma pattu, seda suurem on ka sinu patutunnetus ja edasiliikumine.

See, kui inimene tunneb oma patusust, on suur joud, suur asi. Selle kaudu tunneb inimene tulgastust oma tegude vastu, alandub, peab kõike head ainult Jumala inimesearmastuse ja headuse tööks ning on täis tänlikkust. Selle pärast armastab Jumal enam patuseid, kes tunnistavad oma patusust ja elavad alandlikkuses, kui neid, kes harrastavad ranget askeesi, ent ei tunnista oma patusust ega paranda meelt.

Vanake Paissi.

ELU KRISTUSES. PÜHA NIKOLAI KAVASILA (algus Metropoolias nr 61)

Seepärast kutsumegi ligi Kolmainut, Kristuse kannatust ja surma kujutame aga veega ihul, vajutades iseend sellesse öndsasse kujusse ja vormi. Öeldust on selge, et kõiges, mida me ristimise, tema

korra ja talle antud nimetuste juures näeme, kõige juures, mida tehakse ja lauldakse, saame teada, et elu Kristuses saab alguse sellest veest.

Tuleb veel vaadelda, mida selle elu olemus tähendab. Sest kuna me ühe kaotame ja teiseks saame, ühe heidame ära ja teist hoitame alal, kui saab selgeks, mida kumbki neist eludest endast kujutab, saab selgeks seogi, mida tähendab olla

olemas Kristuses. Niisiis, üks on patt, teine õigus; üks on vana inimene, teine uus.

Vaadelgem seda põhjalikumalt. Patt on kahetine ja avaldub kord teos, kord harjumuses. Tegu ei jäää aga kauaks, vaid nagu see on tehtud, nii teda enam pole – otsekui nool, kui on märki tabanud, enam kahju ei tee. Patutegu jätab aga järele haava: kurjuse armid, häbi ja kohustusüü. Ent harjumus halbu tegusid teha

on nagu hinge haigus, mis tuleb rikuttud eluviiist. Ta on püsiv ja seob hinge katkematute ahelatega, orjastab meelee, toob kaasa kõike halba, õhutab oma vange kurjadele tegudele, mille läbi ta ise tekib ja mida ta kogu aeg sünnitab, luues nii põhjuse ja tagajärje nõiarangi. Sellest tulebki, et patt on lõppematu, kui harjumus sünnitab teod, tegude lisandumine kasvatab aga harjumust.

Nõnda siis nende kahe halva vastastikku toetava kasvamise kaudu „virgus patt elule, mina aga surin” (Rm 7:9), sest kuri ei saanud alguse täna ega eile, vaid on olemas meie sünnist saadik. Sellest ajast peale, kui Aadam võttis Kurja nōu kuulda, põlgas oma head Isandat ja tema tahe moondus, kaotas ka tema hing varasema tervise ja heaolu, mille tõttu ihugi moondus kooskõlas hingega, sest ta on nagu tööriist käsitöölise käes. Ihu on ju hingega tundmuste kaudu kõige tihedamas ühenduses, mille märgiks on näiteks see, etihu punastab, kui hing tunneb häbi, ja jääb kõhnaks, kui hing piiravad mured. Kuna nüüd inimloomus saab alguse ja inimsugu kasvab, lähtudes sellest esimesest ihust, siis antakse, nagu muudki loomusele omast, edasi ka kurja. Ihu ei kanna ainult hing kirgede tagajärgi, vaid võtab neist ise osa – iku kalduvust te tõttu hing ju röömustab ja kurvastab ning mōned on mōodukad ja vabad – ja seetõttu päris igaühe hing esimese Aadama kurja, mis tungis tema hingest ka ihusse, tema ihust aga temast põlvnevate ihudesse, nende ihudest omakorda nende hingedesse. Ja see ongi see vana inimene, kes on saanud esivanematelt koos olemasoluga kurjuseseemne, nõnda et meil pole ühtki patust puhest pääva ega vōi me kordagi kurjusest vabana hingata, vaid nagu prohvet ütleb, me oleme loobunud Jumalast lapsekojast alates ja eksinud sünnist saadik (vrd Ps 58:4). Aga me ei jäänud selle önnetu pärandi, esivanemate patu juurde pidama ega rahuldunud sellest tulevate hädadega, vaid lisasime sinna veel nõnda palju halba juurde ja kasvatasseme kurjuse varandust, nii et katsime viimasega esimese ja saime järgijatena eeskujudest palju hullemaks.

Ja mis kõige halvem, kurjuses pole vaeaega, vaid see haigus kestab pidevalt. Inimsugu ei suuda end ravida ilmselt seetõttu, et pole pea kunagi vabadust maitsnud ja kuna pole teda kogenud, ei oskagi teda igatseda ega tahta hirmuvalitsusele vastu astuda. Nendest kõige kangematest ahelastest, sellest karistustest ja haigusest, surmast päästab ristimisvesi ja seda nõnda kergesti, et ei nōua aegagi ning nõnda põhjalikult ja täielikult, et ei jää jälgigi. Ta ei päästa meid mitte ainult kurjast, vaid viib meid selle vastandisse. Oma surmaga andis Issand meile vōimu surmata patt, aga uuesti ellu ärgates tegi meid uue elu pärjateks. Sest surm, olles surm, lõpetab kurja elu ja olles karistus, hüvitab patu, milles me kõik oma kurjade tegudega süüdi olime.

Niisiis peseb ristimisvesi meid puhtaks igasugusest patuharjumusest ja -teost,

sest ta teeb meid selle eluandva surma osaliseks. Kuna me ristimises saame ka ülestõusmise osaliseks, annab Kristus meile uue elu ning loob meile liikmed ja paneb meisse väe, mida on vaja tulevasse ellu jõudmiseks. Kuna see kõik on Jumala töö, kes ei sõltu ajast, siis vabaneme kõigest süüst ja saame kohe terveks. Nõnda siis ei tee Ta inimsoole head mitte ainult praegu, aja jooksul, vaid Ta on oma päästetöö juba ära teinud. Sest mitte praegu ei kanna Issand karistust meie pattice pärast, mitte praegu ei valmista ta ravi, ei loo meile uusi liikmeid ega anna vōimeid, vaid Ta on need asjad juba teinud. Juba sellest ajast, kui Ta läks ristile, suri ja tōusis üles, anti inimestele vabadus, ilu ja nägu ning valmistati uued liikmed. Nüüd on vaja ainult ligi tulla ja armu juurde astuda. Ristimisvesi annab meile järgmist: surnutele elu, vangidele vabaduse, moonutatutele õndsa kuju. Lunarahal on makstud, nüüd on vaja ainult vangist välja tulla. Kallis salv on välja valatud ja selle lõhn täidab kõike, vaja on ainult seda sisse hingata. Sedagi pole meil endal vaja teha, sest Õnnistegija on andnud meile hingamisvōime, samuti nagu vōime lunastatud ja valgustatud saada. Sest maailma tulles ei lasknud Ta mitte üksnes valgusel koita, vaid valmistas ka silma; Ta ei valanud mitte üksnes salvi meie peale, vaid andis ka haistmismeele ning nüüd annab see püha pesemine ristitutele need meeled ja vōimed. Nagu mingi kuju ja vormita aine kastame end vette ja saame seal äkki kauni kuju.

Kõik head asjad tulevad meile korraga kätte, sest kõik on valmis: „Vaata, mu söömaaeg on valmis, mu härjad ja numuveised on tapetud ja kõik on valmis, tulge pulma!” (Mt 22:4). Kutsututele jääb vaid peole minna. Mida on sinna minejatel veel vaja, et önnelik olla? Mitte midagi! Sest tuleval ajastul läheme valmistunult Kristuse juurde, praegu aga astume ligi, et end valmis seada. Siis peab Tema juurde minema nii, et kõik on juba olemas, aga siinsel ajastul vōetakse vastu kõik, kes on kutsutud. Siis on pulmakoda rumalatele neitsitele kinni, praegusel ajastul aga kutsutakse pilgarile ja jootudele ka meeletud. Siis ei vōi enam surnu üles tōusta, pime nägijaks saada vōi rikutu saada uueks loodud, siin elus aga loeb tahtmine ja valik ning kõik muu järgneb iseenesest. Sest Ta ütleb: „Ma olen tulnud maailma, et Neil oleks elu” (vrd Jh 10:10) ja „Valgus on tulnud maailma” (Jh 3:19). Selles avaldub Tema ärarääkimatu inimesearmastus, et Ta tehes kõik meie vabastamiseks jättis ka meile midagi, mille abiga vabadusse jõuda, see on usu ristimisega pääsemisse ja tahtmise selle ligi astuda, et selle kaudu oleks kõik

meie arvele kantud ja meie oleksime tänulikud selle eest, mis Tema hästi korda saatis. Ja kui keegi peaks kohe pärast ristimist siit ilmast lahkuma, ilma et tal oleks kaasa võtta muud kui see pitserimärk, paneb Issand talle krooni pähе, otsekui oleks ta taevariigi heaks vaeva nainud.

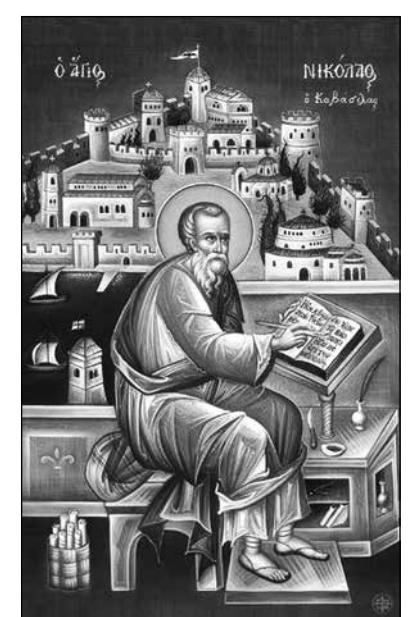
Millega ja kuidas ristimine hinge vabastab, sellest oli juttu. Kuna ta annab ka elu Ülestõusu läbi, siis vaadakem, mis on see elu. See ei pea olema selline elu, mida enne elasime, vaid parem, isesugune. Sest kui me elaksime samasugust elu nagu praegu, siis miks me üldse pidime surema? Kui elaksime küll teist, aga vōimetelt samasugust elu, poleks me nagu üles tōusnudki. Kui me elaksime inglielu, siis, küsige, mis on meil nendega ühist? Langes ju inimene, aga kui langenud inimene saaks üles tōustes ingliks, oleks see midagi muud kui uueksloodud inimene. Nagu siis, kui inimest kujutava katkise pronkskuju ümbervalamisel antakse talle mingu muu kuju, mis tähendab, et luuakse uus kuju, aga mitte ei uuendata inimese kuju. Seepärast peab see olema inimelu, aga uus ja endisest parem; aga see peab vastama Õnnistegija elule. See on uus elu, sest tal pole vanaga midagi pistmist, ja parem, niipalju kui vōib ette kujutada, sest ta on Jumala elu, vastab aga meie loomusele. Sest see oli inimese elu, kes samas oli Jumal ja oli ka inimloomuse pooltest igast patust puhas. Järelkult saame uueksloomisel töestik Kristuse elu, seepärast tuleme sellest veest patticest vabana välja.

Et see on nii, näeme ka järgnevast. Sündimine ristimises on tuleva elu algus ning uute ihuliikmete ja meeleelundite saamine on sealsete eluviiisi jaoks valmistumine. Tulevaseks valmistumine pole aga vōimalik muidu, kui Kristuse elu saamine juba siin, sest Tema on saanud „tuleva aja isaks” (Jesaja 9:5), nagu Aadamat on nüüdse aja isa, sest ta viis meid kaduvasse ellu. Nagu ei ole vōimalik elada seda inimelu, ilma et me saaksime Aadama meeleelundid ja inimliku elujõu, nõnda pole ka vōimalik jõuda sinna öndsasse maailma, kui ei valmis tu eluks läbi Kristuse ega ole uueks loodud Tema kuju järgi. Ka teises mōttes on ristimisvesi sündimine: ta sünnitab, meie aga sünname, sest on ilmne, et sünnitaja paneb sündivasse oma elu.

Siin ei ole midagi imestada. Sest mitte ainult puhtaks pestud, vaid ka need, kelle osaks pole saanud valmistuda salasuste abil surematuks eluks ning üleüldse kõik inimesed saavad vananematus ihud ja tōusevad kadumatuna üles. On hämmastav, et ülestõusmisest, mil-

le tōi maailma ainuüksi Kristuse surm, saavad osa needki, kes pole kunagi vōtnud vastu ristimist, mille kaudu me saame osa elavakstegevest surmast. Kui nüüd mōned on jooksnud arsti eest ära, ei ole vōtnud abi vastu ja on pōlanud ainsa rohu, siis miks peaksid nad saama surematuks? Möistlikum tunduks ju üks kahest: kas saavad eranditult kõik kõike seda, mida Kristus oma surmaga on kinkinud: tōusevad koos Temaga üles, elavad ja valitsevad koos Temaga ning saaksid kõige muu õnne osaks, sest Temal pole meilt midagi tarvis. Või siis, kui me peame ikkagi oma osa andma, ei peaks need, kes ei taha Õnnistegijasse uskuda, saama ka uut elu.

Selle kohta peab ütlema järgmist. Ülestõusmine on loomuse taastamine, seda annab Jumal pealekauba. Nagu Ta loob need, kes selleks soovi ei avalda, nõnda loob ta ka uueks need, kes pole omalt poolt midagi teinud. Ent tulev kuningriik ja Jumala nägemine ja Kristusega koos olemine on rööm, mis tuleb meie tahtmise kaudu. Seepärast on see vōimalik vaid neile, kes seda tahavad, armastavad ja igatsevad. Nad ju peavadki tundma röömu, kui on igatsetu kätte saanud, samas kui see, kes ei tahtnud, ei suudaks seda nautida. Kuidas vōikski ta nautida ja tunda röömu kättejoudnust, kui ta pole tundnud igatsust selle puudumisel? Ta ei vōi siis neid asju ihaldada ega otsida, sest ta ei näe toda ilu, „ta ei näe teda ega tunne teda ära”, nagu Issand ütles (Jh 14:17). Ta ju satub tollesse ellu nagu pime, ilma igasuguse tunnetuset ja vōimeta, mis lubaksid tal tunda Õnnistegijat ning armastada, soovida ja suuta olla koos Temaga. See pärast ei pea imestama, et kõik elavad igavesti, ent mitte kõik ei ela öndsuses. Jumala ettehooldusest, mis puudutab loomust, saavad küll kõik ühtviisi osa, kuid andidest, mis ehivad vabatahtlikku pühendumist, saavad osa vaid need, kes on Jumala ees vagad olnud.

Püha Nikolai Kavasil pühakuju.

Фото: Геннадий Баранов

Возлюбленные братья и сестры во Христе!

Сегодня, как вы все знаете, первое воскресенье Великого и Святого Поста, известное также как праздник установления иконопочитания. В этот день утверждается возвещенное священным Писанием и явленное нам в святых образах спасительное таинство: Сын Божий стал человеком, чтобы мы в Нем и через Него стали чадами Божими.

На это таинство опирается фундамент Православия; приобщившись ему, мы можем пройти путь со Христом через Великий Пост. Сегодняшнее воскресенье – воскресенье, когда мы слушаем слово Христово, созерцаем Его свет, соединяемся со Христом.

Неделя православия и иконопочитания! Мы созданы по образу и подобию Божьему, призваны уподобиться Ему. Нет сомнений, что по образу Его, но не полностью подобными. И во время земной жизни мы должны уподобиться Ему как можно более полно. И вот почему Христос стал человеком, взял на себя наш образ, чтобы исправить его и снова придать ему подобие Божье. Именно об этом нам напоминает сегодняшний день. В святых иконах изображается прежде всего Христос, Бог, ставший человеком, чтобы человек, в свою очередь, мог обожиться, по своей воле стать причастником божественной жизни. Когда мы говорим «быть образом Божиим», мы имеем в виду совсем не тот образ человека, который передается в скульптурном изображении, на холсте

или просто на цветной фотографии. Быть образом Божиим значит для человека войти в отношения с Богом, поддерживать с Ним связь, пребывать в общении с Богом и со всем Его творением.

Найти Иисуса и соединиться с Ним значит прежде всего слушать Его, ибо Он – Живое и Вечное Слово Отца. «Прииди и виждь», говорит Филипп Нафанаилу (Ин. 1, 46). Весь путь Великого поста, путь к Пасхе, состоит в том, что мы уже не просто приходим посмотреть, как Нафанаил, но возвращаемся ко Христу через молитву, через воздержание от всего того, что питает разобщение, отмежевание и отвержение, через обращение, чтобы образ Божий в нас был восстановлен. Чтобы грех больше не затмил его, но чтобы он вдруг озарился благодатью Воскресшего Христа.

Инаоборот, если мы не пребываем больше в общении, если любовь Божия не одухотворяет больше наши отношения, мы превращаемся в существа с испорченным образом Божиим. И виной тому – наши грехи... Они происходят не столько от того, что мы несовершенны, но скорее от того, что, находясь вдали от Бога, мы отождествляем как самих себя, так и окружающих, с их ошибками и несовершенством.

«Прииди и виждь!» Мы знаем, что Христос посреди нас, что Он созидал мир и хочет созидать нашу жизнь. Но какой же силой веры нужно обладать для того, чтобы вступить в единение с Ним и постоянно хранить Его в себе? Ответ на все предубеждения о Христе скрыт в том же предложении: «Прииди и виждь». В этой фразе запечатлен опыт всех апостолов и святых. На ней зиждется жизнь во Христе любого крещенного человека, потому что для того, чтобы последовать этому призванию, нужно сначала выйти за пределы «своего я», из глубочайших глубин этого «я», чтобы посмотреть на Христа не рассеянным и поверхностным взглядом, но взглядом останавливающимся, изучающим, ожидающим, ищущим, иными словами, узреть Христа в сердце своем, ибо только

сердце способно в духе созерцать Господа Иисуса через пресвятой образ Его.

«Очистивший сердце свое от всякой твари и от страстного расположения, в собственной своей лепоте усматривает образ Божия естества», – пишет святой Григорий Нисский. Это так, ибо между Богом и человеком существует родство и последний имеет в себе свой ПервоВ образ – Бога. Поистине, только чистые сердца Бога узрят, ибо Он живет в них и являет Себя любящим Его.

В заключение первой части своей проповеди я хотел бы сказать о том, что *внешний* человек остается подчиненным сильным мира сего, в то время как *внутренний* человек находится уже во власти Бога. Достаточно взглянуть на то, как живет сегодня крайне секуляризованное и достойное сожаления материалистическое общество и больше нечего добавить к этому печальному факту.

Сегодняшнее воскресенье называется также Неделей Торжества Православия.

Обратим внимание на то, что говорит об этом святой Иоанн Кронштадтский: «Но что же мы, чада Церкви православной? Храним ли мы это драгоценное наследие – веру православную, следуем ли ея учению, заповедям, правилам, уставам, советам? Любим ли службу приносить Богу? Обновляемся ли ею, освящаемся ли на всякий день, исправляем ли себя, достигаем ли совершенства, которого достигали святые? Совершенствуемся ли в любви к Богу и ближним; дорожим ли своею верою; считаем ли за величайшую милость Божию, за величайшее и первейшее благо жизни то, что мы имеем счастье принадлежать к Церкви Православной, которая есть едина, святая, соборная и апостольская? Что мы ответим на эти вопросы, если хотим отвечать по совести?»

Никогда не будем забывать о том, что в один момент истории человечества явился Человек, который открыл Себя другим людям, и что Он был одновремен-

но и истинным Богом, и истинным Человеком. Это был Иисус, Господь и Спаситель. «Иисус Христос вчера и днес той же и во веки», говорит нам святой апостол Павел в послании к евреям (Евр. 13, 8).

Неверующие, слыша это утверждение, лишь пожимают плечами. А как же быть с теми, которые сегодня называют себя христианами?

Среди этих людей есть те, чью жизнь это утверждение никоим образом не затрагивает. Они живут мимо Христа, никак с Ним не соприкасаются. Они, разумеется, читали Евангелие, но Христа они никогда не встречали.

Среди них есть и такие, которые действительно встретили Христа и мечтают о великой любви, которую Он может дать. Но они остаются слепы в отношении братской любви и беспомощны перед судьбами. Говоря о Господе Иисусе, такие люди вызывают лишь насмешки: «Как же ваша жизнь и все ваше существование говорят о том, что ваш Иисус действительно Бог?» – спрашивают у них.

Инаконец, среди таких людей есть те, кто принадлежит к знаменитому роду истинных христиан. Со Христом живут они жизнью, которая делает их необыкновенными людьми. Их жизнь – это настоящий опыт общения с Иисусом. Для них Он воистину Сын Божий.

Возлюбленные братья и сестры!

Обратимся же к образу Христа! Он смотрит на нас. Он жив. Позволим же Его благодати снизойти на нас. И скажем Ему с детской верой, исполненной смиренния и доверия: «Господи Иисусе, Спасителю Мой и Боже! Тебя я взыскую. Больше всего на свете вожделею я... только Тебя». Аминь!

† Стефан,
Митрополит Таллинский
и всея Эстонии

Средоточие духовной жизни Православной Церкви – это причастие

Интервью с митрополитом Таллинским и всея Эстонии Стефаном

В настоящем году счастливым образом совпадают две знаменательные даты, так что мы можем одновременно праздновать девяностолетие автономии ЭАПЦ и пятидесятилетие священнослужения предстоятеля нашей Церкви. Нашу беседу начнем с Вашего юбилея. Когда Вы оглядываетесь назад на прошедшие пятьдесят лет, какие моменты кажутся Вам наиболее яркими?

Из пятидесяти лет моего пастырского служения почти сорок лет я прослужил во Франции. Начал служение весьма молодым, мне было 22 года, когда меня рукоположили в дьяконы. Мне повезло, поскольку в этот период меня очень хорошо подготовили к духовной жизни. Первая часть этого подготовительного времени прошла в Париже, прежде всего в студенческие годы в Свято-Сергиевском богословском институ-

те, но я думаю, что самыми главными были не те богословские знания, которые я приобрел за годы учебы там, гораздо большему я научился в ходе исполнения прямых своих служебных обязанностей. Институт дал мне твердое осознание того, что вся церковная жизнь сконцентрирована вокруг причастия. Средоточие духовной жизни Православной Церкви – это причастие, эту истину я всегда носил в сердце, и она руководила потом всем моим пастырским трудом. Я пять лет служил дьяконом, архи-дьяконом и секретарем митрополита Мелетия, который был тогда митрополитом Греческой Церкви во Франции. Он научил меня прежде всего ответственности: мы не можем начать что-то и оставить на полпути, мы должны закончить то, что начали, довести все до конца. Но в центре всегда должен стоять человек, человечность. Кроме ответственности, у митрополита Мелетия я научился верности. Прежде всего, верности Богу, тому, чтобы никогда не забывать о любви Божьей. Владыка Мелетий также учил меня собственным примером, всем тем, что сам он делал для Церкви. С таким багажом я и вступил на путь церковного служения.

Кроме работы с митрополитом, было и

другое большое счастье: я годами был «путешествующим» священником, у меня не было своего прихода, меня посылали туда, где на тот момент нужен был священник. Так я узнавал жизнь многих французских приходов, в том числе и тех, в которых было очень мало прихожан. Я видел горесть людей, у которых не было своего настоятеля, они могли встречаться со священником лишь время от времени, хотя им и необходимо было постоянное духовное руководство. Это очень сильно на меня повлияло. В эти минуты я понял, что важно не количество прихожан, важно, чтобы у людей была возможность прийти туда, где они могут причаститься Христу. Позже, когда я открывал уже новые приходы, они были важны даже для людей, которые жили в радиусе ста километров, так издалека люди приезжали на богослужения. Правда, и состояние французских дорог лучше, чем эстонских.

Позднее возникла необходимость в организации церковной жизни Южной Франции и меня назначили главным викарием этой области. У меня было два центра: один в Марселе, другой в Ницце. В 1972 году меня назначили ответственным за приходы Южной Франции. Я начал с

того, что стал посещать все известные мне места, в которых могли быть православные. Это помогло мне в будущем основывать новые приходы, в соответствии с потребностью местных людей. Например, в Монпелье и в Экс-ан-Прованс в приходах нуждалось прежде всего студенческое сообщество, для студентов они и были основаны. Приход в Монпелье я основал в 1975 году, и сегодня в нем уже гораздо больше прихожан. Община в Авиньоне была многонациональной, так что там должен был появиться соответствующий приход. Во время литургии «Отче наш» и «Символ веры» там читались на греческом, церковно-славянском, французском, румынском, эфиопском и других языках, и это казалось совершенно естественным. Общим для нас языком был французский, но на литургии пели на разных языках. Мы заботились о том, чтобы каждый прихожанин чувствовал себя хорошо в приходе, это было нашей целью. Служить на многих языках – это было во французских условиях весьма оригинальным решением. Затем настала очередь монастырей. Я всегда считал, что монастырь для Церкви явление чрезвычайно значимое, жизненно важное. Вместе с отцом Виктором мы на совершенно пустом месте основали мо-

настырь, который теперь превратился в прекрасную обитель. У меня там есть своя келья и, когда я бываю во Франции, иногда заезжаю на пару дней и туда. Если Господу будет угодно, может быть однажды я смогу проводить там больше времени. Я всегда поддерживал и других основателей монастырей в их стремлении идти до конца, например, в Ниме есть женский монастырь, я был рядом с сестрами, когда он только зарождался, я и теперь нахожусь с ними в добрых отношениях. Или монастырь отца Плакиды в окрестностях Лионса, с основанием которого я тоже тесно связан. Все знания, которые я когда-либо получил, я применял в приходской жизни. Уже будучи епископом, я ездил по приходам и один служил иерейским чином, как простой священник, это, на самом деле, нравилось людям. Кроме того, я двадцать лет делал православные передачи на радио и читал лекции по богословию в университетах Ниццы и Монпелье, очень важной задачей было также развитие межконфессиональных отношений.

Как изменил Вашу жизнь переезд из Франции в Эстонию?

Когда я приехал в Эстонию, оказалось, что проблемы, которые предстояло решать здесь, очень похожи на те, что были во Франции. Прежде всего, это дефицит священников, нужно было рукополагать новых священников и начинать возрождать церковную жизнь. В то же время, были и существенные различия по сравнению с французской ситуацией: там мой вклад ограничивался пастырским попечением, здесь же пришлось очень много заниматься и административной работой. Но годы, проведенные во Франции, дали мне тот необходимый опыт, благодаря которому я смог предложить что-то и эстонской церковной жизни. Когда я оглядываюсь теперь на эти пятьдесят лет, кажется, что они прошли так быстро, что я с трудом позиционирую себя во времени. Когда я начал и чего достиг, вчера и сегодня – все это как будто вместе в одном моменте. У меня было очень много прекрасных и счастливых дней, но и очень много разочарований, было много радости и много печали. Но я надеюсь, что я не потерял той живости сердца, которая была у меня и в юности по отношению ко Христу. У нас есть пространство для Церкви, его нужно только обнаружить и заполнить, эта надежда питает нас в Синоде с молодыми епископами, с этой надеждой я смотрю на наше духовенство. Учитывая средний возраст наших священников, я надеюсь, что они еще очень долго будут служить в нашей Церкви. Но в моем сердце есть и большая рана, и я всегда прошу Господа, чтобы он исцелил ее, эта рана – отсутствие общения с нашими братьями из Московского Патриархата. Один только тот факт, что мы не можем служить вместе, очень печалит меня. И это ведь не оттого, что мы этого не хотим. Но кто знает, возможно, и этот вопрос когда-нибудь будет решен позитивно.

В отношении пастырской работы проблемы очень похожи. Во Франции я не мог спокойно думать о верующем, который был предоставлен как будто бы самому себе, оставлен без пастырского попечения, поэтому я проезжал тысячи и тысячи километров, чтобы создавать приходы для таких людей. Мой митрополит был иногда очень сердит, говорил, куда ты все время рвешься, сиди на месте. Но я не мог сидеть на месте, потому что беспокоился о тех людях, которым нужен был священник, но они жили слишком далеко и потому остались одни. Однажды мне позвонил один прихожанин из Марселя и, хотя я в тот момент был на расстоянии 300 километров, он был тогда в таком плохом состоянии,

что мне пришлось его навестить. Здесь я иногда наблюдал нечто похожее. Особенно в самом начале, когда у нас было очень мало священников, а многие люди были оставлены в пренебрежении, хотя нуждались в священнике. Я был так же удручен, как и тогда, во Франции.

Есть, конечно, существенная разница в народном менталитете. В Южной Франции люди очень спонтанные и горячие, что еще не значит, конечно, что они обязательно глубже и горячее веруют. Но все-таки в человеческом отношении там была такая теплота, которую здесь очень трудно найти или создать. Однажды я говорил отцу Андрею Пильду о том, какие сложные здесь, в Эстонии, отношения между людьми, по крайней мере, для меня. Отец Андрей ответил, что это не так, потому что вначале про меня говорили «митрополит», а теперь уже говорят «наш митрополит». Для меня это большое утешение. В целом, я сказал бы, что в отношении пастырского наставничества всюду одни и те же проблемы: как учить и воспитывать людей, как их убедить в необходимости регулярной и твердой богослужебной жизни, как основывать настоящие крепкие приходы, где по-настоящему была бы солидарность между людьми, как обучать духовенство и т.д. Все те же вопросы, но мне кажется, что здесь, в Эстонии, нужно очень сильно стараться, чтобы в отношениях между людьми было бы больше человечности. Я занимаюсь этим, и иногда это бывает очень тяжело.

Какие мысли возникают у Вас, когда Вы смотрите на историю автономной ЭАПЦ?

Во-первых, надо сказать, что дарование Вселенским Патриархом автономии нашей Церкви – это был момент истины. Если мы посмотрим на историю нашей Церкви, то увидим, что в 1923 году мы полностью заслужили эту независимость, и если бы в истории Эстонии не было таких резких поворотов, Православная Церковь в Эстонии была бы очень сильной и хорошо организованной. Во-вторых, восстановление автономии ЭАПЦ в 1996 году было также совершенно законным делом. Несмотря на несправедливый роспуск нашей Церкви в 1945 году, несмотря на оккупацию, несмотря на совершившуюся чуждую этой стране господствующую тогда идеологию, наша Церковь достойно пережила все это и сегодня вернулась к своей настоящей реальности. Я берегу это знание и восхищаюсь смелостью эстонского народа и его способностью в нужное время не просто тихонько высунуть голову из песка, но и собрать в себе всю силу воли, чтобы снова вырасти. Ведь это и происходит сегодня в нашей Церкви: скоро мы вырастем, станем взрослыми. Церковь не просто существует, она растет, это заслуживает восхищение, ведь существует не так много народов, способных к этому. Наши верующие могут с полным правом гордиться тем, что принадлежат к нашей Церкви. Но я хотел бы, чтобы они с большей ответственностью вносили свой вклад в развитие Церкви, в этом отношении еще нужно работать, учить этому людей.

Вы не только пастырь и богослов, но еще и поэт. Как преподаватель вы связаны с правоведением и geopolитикой, радиопередачи Вы уже упомянули, но заслуживает внимания и Ваша творческая деятельность в связи с богословием красоты. Одним словом, Ваша духовная миссия всегда состояла кроме призыва к евхаристическому общению еще и в диалоге с другими общественными группами, в том числе с миром искусства, возможно, в профанном значении этого слова, с миром, который время от времени пытаются осмыслить как оппозиционно настроенный по отношению к Церкви. Каким

образом для Вас эти два разных мира составляют одно целое?

В Православной Церкви нет разницы между профаным и сакральным, все, что существует, в обществе или в искусстве, призвано прикоснуться благодати воскресения, все призвано быть в свете Божьего воскресения. Поэтому не может быть противопоставлений, ибо нет профанного, которое было бы противопоставлено сакральному и наоборот. Как в социологическом отношении, так и в свете культурного знания, мы должны говорить о людях позитивно. Так я вижу свою роль и в этом есть вызов для меня в диалоге с миром культуры. Основное понятие, связанное с искусством, это, конечно, красота. Красота как таковая – это же отражение образа Божьего. Почему монахи для монастыря всегда выбирают красивое место с красивыми пейзажами? Потому что красота ведет к Богу. Художник, поэт, музыкант, создающий и воплощающий красоту, разве он может быть вообще отчаявшимся, разве есть в нем место безнадежности? Для меня искусство – это средство познать Бога. Обязанность Церкви – показать свое уважение по отношению к любому проявлению такого понимания искусства. Поэтому для меня здесь нет прямого конфликта или противопоставления, как нет его и во всем вообще, что я могу видеть, слышать и чувствовать.

Но меня всегда поражало экстремальное поведение некоторых членов Православной Церкви. Православная Церковь – это не церковь извержения, не церковь экспрессии. Православная Церковь – это Церковь Божьей любви и нежности. В этом мире, где все меньше считается с человеком, где сильные мира сего заключают между собой все больше договоров, чтобы властвовать над безропотными, чьей же обязанностью является утешение этих людей? Это же обязанность Церкви. Я говорю не о каком-то сентиментальном утешении, я говорю это, зная, что в мире есть как зло, так и добро, в мире есть как смерть, так и жизнь, и в такой реальности Церковь должна быть способной через все эти испытания напоминать людям о временности всех страданий, о безграничности вечности. Жизнь – это Христос. Поэтому я довольно смело смотрю на связь Церкви с общественной и культурной жизнью.

Каким Вы видите будущее нашей Церкви?

Если мы хотим развиваться и быть убедительными для других людей, мы должны начать прежде всего с себя. Главный вопрос для современного человека – что важнее: человек внутренний или внешний? Внутренний человек – это тот человек, который до конца идет к своей цели, но он не может сделать это в одиночку, он должен сделать это вместе с Богом. Без Бога человек не может изменить свое сердце, мы можем изменить свое сердце лишь тогда, когда у нас есть личная связь с Богом. Итак, первая задача для нас как православных – это внутреннее очищение, для того, чтобы подготовить место внутри себя Богу. Затем мы станем способны передать миру послание, которое, конечно, мир не очень-то хочет слышать. Оно не понравится миру, но мир должен его услышать. Человек, подчиняющийся внешней власти или деньгам, не может развиваться, двигаться дальше, он может существовать только в своем элементе, в своей безнадежности, так что станем прежде всего свободными людьми, приготовим место для Бога внутри себя, это первое, что все мы, будучи православными, обязаны сделать.

Вторая важная вещь – это основание настоящих приходов. Приход – это не такое

место, где каждый человек пытается использовать то, что ему нравится. Собрание в Церкви для евхаристического общения – это не поход в ресторан, где мы садимся, берем меню и выбираем то, что нам по вкусу. У меня слишком часто бывает ощущение, что и в Церкви действует этот принцип: мы идем в церковь по таким-то или таким-то причинам, но что самое важное? Главное – построить деятельность прихода вокруг Христа. Евхаристическое общение – это не просто какое-то общее времяпрепровождение, но собрание Тела Христова вокруг Христа. Это жертвенное приношение. Это любовь. Это требует ответственности. Но эгоцентрическое сообщество, где не действует братская любовь, где люди неспособны принять другого, никаку нас не приведет. Итак, очень важно, чтобы наши приходы узнали бы и другие грани церковной жизни.

Если бы наши приходы были более открытыми и дружелюбными, у нас было бы гораздо больше людей. Тогда бы у нас не было надобности в высокопарных словах и пропаганде. Кто ищет и нуждается в чем-то, тот придет к нам и останется, потому что найдет в этом приходе то, что искал. Наши приходы должны серьезно подумать об этом. Я хотел бы, чтобы наша Церковь была открыта и по отношению к обществу в целом. Чтобы она дала миру надежду, говорила бы с ним на языке надежды, была тверда в исповедании своего Символа веры, потому что без этого мы не можем двигаться дальше. Особенно это важно здесь, в Эстонии, где мы имеем дело с синкретизмом, смешением различных вероучений. Нельзя смешивать разные учения. Мы не должны быть фанатиками, но должны быть тверды в исповедании своей веры. Быть преданным своей вере – не значит объявить о крестовом походе, но быть преданным своим убеждениям. Это убеждение состоит в том, что Христос – истинный Бог и истинный Человек, что Он пришел в мир к людям, чтобы сделать нас настоящими чадами Божими, усыновить нас Богу, чтобы принести нам истинную свободу, чтобы сделать нас по-настоящему живыми. Это и есть наши убеждения. Просто пошлое морализирование не имеет ничего общего с христианством. Евангелие – это не морализирование, мораль может быть иногда основана на Евангелии, но не в этом его главный смысл. Связь с Евангелием – это связь со Христом, жизнь во Христе. Если мы этого не делаем, мы не можем и называться христианами.

Так что мы не должны жаловаться на то, что роль веры в жизни общества уменьшается? Ведь все в наших руках?

Очень часто и православные, и представители других церквей говорят о количестве верующих. Для меня это мало что значит. Меня интересует прежде всего качество: то, как мы живем по своей вере. Апостолов было всего двенадцать, но они убедили весь мир. Неважно, нас двое, двадцать или сорок, мы должны быть настоящими православными, вот что важно. Прежде всего мы должны работать над собой, внутри своей Церкви. Если мне завтра скажут, что ты красиво говоришь, но посмотри, как ты сам живешь, как живет твоя Церковь, что смогу я сказать в свое оправдание? Это главный вопрос. Мы должны дать себе отчет в том, что, к сожалению, мы на протяжении истории время от времени разочаровывали общество, наставляемое на нас. Как сказал Махатма Ганди: «Когда я читаю Евангелие, это так красиво, что я сразу же хочу стать учеником Христа, но когда я смотрю на христиан, я говорю себе: нет, лучше мне им не быть».

С митрополитом беседовали Марье Куусик и Мадис Кольк

**Приветственное слово
высокопреосвященному
Стефану, митрополиту
Таллиннскому и всея
Эстонии, в день
50-летия его священни-
ческой хиротонии**

Возлюбленный во Христе высоко-
преосвященный Владыка Стефан,
митрополит Таллиннский и всея
Эстонии! Дорогой отец и наставник!

В этот торжественный день, когда мы чтим память священномучеников земли Эстонской епископа Таллиннского Платона и с ним спострадавших протоиереев Михаила и Николая, а также отмечаем начало юбилейного, 90-го года со дня провозглашения автономии Эстонской Апостольской Православной Церкви, позвольте выразить глубокое удовлетворение и духовную радость и по поводу Вашей знаменательной даты – 50-летия священнической хиротонии.

Сан священнослужителя, пожалуй, единственная из всех известных

человечеству должностям, время продолжительности которой не определяется государственными законами и поэтому может заключать в себе десятки лет плодотворной, любимой работы на ниве Христовой. Служение Богу требует от священнослужителя многообразия его личных духовных качеств. Оно несет с собою как радость, так и скорбь, как взлеты, так и падения, необходимость предельной собранности и одновременно умения улыбнуться в трудную минуту, посмотрев на происходящее через призму юмора.

6-го января 1963 года, в день, когда Вас рукополагали во диаконы, никто и предположить не мог, где и как в дальнейшем будет проходить Ваше служение на благо Церкви. В то время про Эстонию Вы знали не больше, чем про светофор на шумном перекрестке Парижа, который в молодости впервые в жизни увидели и никак не могли понять, как перейти на другую сторону проезжей части улицы.

Но пути Господни неисповедимы. Один из них, только Богу известным образом, привёл Вас в маленькую и холодную северную

страну, митрополитом Православной Церкви которой Вы ныне являетесь. С тех пор, как вы впервые посетили Эстонию, прошло немало времени и поэтому успели познать эту страну во всех её разнообразных проявлениях, как некогда узнали Францию. Однако, время не стоит на месте и обязательно предложит Вашему вниманию новые открытия.

«Быть главой Церкви нелегко,» так дорогой Владыка Вы однажды смиренно и с едва заметной улыбкой произнесли в июне прошлого года за ужином в одном маленьком ресторанчике города Курессааре, когда по телевизору наблюдали только что начавшийся чемпионат Европы по футболу. И действительно, без редких минут отдыха, которые Вы себе иногда позволяете, и без особого чувства юмора, Вам присущего, руководить Церковью было бы несравненно труднее.

Исходя из многих бесед с Вами, а также из рассказов, мы знаем, что у Вас были хорошие наставники в духовной жизни и достойные учителя в богословском образовании. Они сумели передать Вам свои

богатые опыт и знания, которые теперь мы с благодарностью перенимаем от Вас.

60-е годы, когда началось Ваше священнослужение в сане диакона, часто называют старыми добрыми временами, золотыми шестидесятыми. Об этом времени пел когда-то популярный эстонский ансамбль «Рок-Отель»: «Ma olin noor, ei teadnud veel siis, aasta hea oli kuusk mõend viis...» (Я был молод, не знал тогда еще, что хорошим был шестьдесят пятый год...). Однако, не всё, что хорошо, осталось в прошлом. Несомненно и в настоящем много хорошего, и конечно же, в будущем.

От всей души желаем Вам доброго здоровья, сил и терпения, взаимопонимания и сотрудничества, а также, чтобы Вы смогли посмотреть еще два, или лучше три чемпионата Мира и Европы по футболу в должности митрополита Таллиннского и всея Эстонии!

Многая лета!

**Епископ Александр
вкупе с Пярнуской и Саарской
епархией 15. 01. 2013**

**Проповедь, произне-
сенная за синодальной
литургией в Таллинском
Преображенском соборе
15 января 2013 г. в
день памяти священно-
мученика епископа
Платона и 90-летия
автономии ПЦЭ**

*Вся мне предана суть Отцем моим:
и никто же знает Сына, токмо Отец:
ни Отца кто знает, токмо Сын, и
ему же аще волит Сын открыти. И
обращаясь ко ученикам, един рече:
блажени очи видящи, яже видите:
глаголю бо вам, яко мнози пророцы и
царие восхотеша видети, яже вы ви-
дите, и не видеша: и слышати, яже
слышите, и не слышаша.*

Это, возлюбленные мои, был момент бесконечной радости и величайшего благодарения. Христос послал 70 учеников. Заметьте, не поодиночке. По двое. Чтобы все эти побратимы, исповедующие Христа, стяжали самоотверженность, заботливость и терпение, достигли гармонии во Христе. И они вернулись с радостными лица-

Фото: Маргус Киви

ми, полные энтузиазма и жизненного опыта о том, как возвещать людям весть о пришествии Царствия Божьего. Христос возносил благодарственные молитвы после любого события в Его жизни, которое, конечно же, касалось и спасения человечества. Так и на сей раз Он возблагодарил Отца, принял посланный Ему строительный материал – Своих учеников. Тех, кто отправился, надеясь только на Него, навстречу неведомым приключениям. Посылая учеников в неизвестность, Сам Он знал о том, какие трудности и испытания каждый из них должен будет преодолеть на своем пути. Для того, чтобы построить из людей и во имя спасения человеческих душ Церковь Свою на земле, Христос уже видит Церковь как целое. И в этом целом каждая радость, каждое мгновение, каждая эпоха, событие, изменение и страдание имеет свое зна-

чение. И все это связано с другими звеньями в истории человечества.

Сегодня, как и на протяжении всей своей жизни, исповедуем и мы, как вернувшиеся ученики Христовы, что автономная Эстонская Апостольская Православная Церковь – это часть Тела Христова, Святой Церкви, воздвигнутой из той начальной кладки, которую своим исповеданием и свидетельством заложили апостолы. Ни одна сила, ни одна власть не в состоянии это разрушить. Но, конечно, не все этому верят. И не могут верить. Мир всегда рождал и сейчас еще порождает в безбожных людских головах идеологии, которые там вчера или здесь и сейчас не могут вынести серьезной перспективы веры. Мир рождает зависть, сблизны, гордыню и безразличие. Ибо это те удобства, которыми легко довольствуется безрассуд-

ный человек. Истинная, требующая ответственности искренняя вера – это страшно сложный партнер для мира. Как в отношениях между людьми, так и в отношениях между человеком и обществом, между народами и государствами. Тем более теперь, когда общество находится между Сциллой все еще стесняющих его систем измерения больных идеологий и Харибдой страстных желаний нового мира. Государство не может управлять верой, ее нельзя поместить в некоторую рамку, пленить, ограничить или задушить. Потому что живая вера – это истинная свобода. А по-настоящему свободного человека вообще нельзя подчинить, его можно только убить.

Христос послал Своих учеников возвещать о Царствии Божием и спасении душ человеческих не только в те древние времена в земли Израиля и Галилеи. Совсем недавно Христос послал Своих учеников и в земли Эстонии. Зная о рождении эстонского государства, Он расположил во епископы отца Платона. Кроме святого епископа Платона нужно было расположить еще священников, диаконов и церковных служителей. Для того, чтобы все они стали семенами автономной Эстонской Церкви. Они были посланы так

же, как те 70 апостолов, о которых повествует Евангелие. Но, в отличие от тех 70, большая часть людей, служивших Эстонской Церкви с самого ее основания, вернулась ко Христу, благодаря Его, совсем другим путем. Они пришли ко Христу со своими исковерканными телами мучеников, которые были пронзены кровавыми штыками, изрезаны офицерскими саблями, удушены пеньковыми канатами,

обожжены заводским раскаленным железом, прострелены пулями из винтовок. Простые православные Эстонии, любящие люди, рядом с которыми всегда можно ощущать их заботу, отзывчивость, внимание и воскурение любви к ближнему! Этих людей заклеймили клеймом непонимания властей, злобы, зависти, ненависти, презрения и предательства. Смыть это клеймо можно было только од-

ним способом – кровью за Христа. И вот ответом тогдашним врагам нашей Эстонской Апостольской Православной Церкви восстает теперь великий и все прибывающий сонм святых мучеников – представителей наших на небесах.

Будем же дорого ценить и беречь автономию нашей Церкви, зная, что строительный раствор ее здания замешан на крови мучеников.

Будем же твердо хранить нашу веру, зная, что если даже и все остальное исчезнет, то это единственное, что у нас останется. Будем же беречь нашу надежду, ибо надежда никогда не умирает. Будем хранить любовь к своей Церкви, ибо в ее достоинстве выражается наше истинное человеческое существо. Аминь.

Священник Захария Леппик

Международные новости

Священный Синод Антиохийской Православной Церкви избрал 17 декабря 2012 г. нового Патриарха Великой Антиохии и всего Востока – Иоанна X.

Интронизация новоизбранного патриарха состоялась 10 февраля 2013 г. в храме Честного Креста Господня в Дамаске, а 13 февраля он посетил Баламандский монастырь Успения Пресвятой Богородицы в Северном Ливане, где его торжественно встречали толпы народа. 17 февраля патриарх служил свою первую патриаршую литургию в кафедральном соборе святителя Николая Чудотворца в Бейруте. В литургии приняли участие верховные власти и государственные служащие Ливана, а также представители Православных и Древневосточных (армянской, сирийской и коптской) церквей и их представители. Папу Бенедикта XVI представлял председатель Папского совета по содействию христианскому единству кардинал Курт Кох. На литургии присутствовали и делегаты Восточнокатолических церквей – Маронитской, Грекокатолической и др.

Православную церковь Эстонии представлял архимандрит Григорий Папатомас, декан Свято-Платоновского семинара.

Избран новый Болгарский патриарх.

Священный Синод Болгарской Православной церкви избрал новым патриархом митрополита Русенского Неофита. За митрополита Неофита проголосовало 90 человек, за митрополита Ловечского Гавриила – 47. Выборы патриарха транслировались в прямом эфире национальной телекомпанией BNT. Его святейшество Неофит (в миру – Симеон Николов Димитров) родился 15 октября 1945 г. в Софии, окончил духовную семинарию, затем духовную академию, после чего обучался в аспирантуре и на регентском отделении Московской духовной академии. По возвращении из Москвы был назначен в Софийскую духовную академию преподавателем восточно-церковного пения и регентом студенческого хора. 3 августа 1975 г. в Троянском монастыре был пострижен в монашество с именем Неофит. В 1975 г. рукоположен во иеродиакон-

на, в 1976 г. – во иеромонаха, а в 1977 г. возведен в сан архимандрита. В 1981 г. был назначен на должность протосингела Софийской митрополии, а 1985 г. был рукоположен во епископа Левийского, викария Софийской митрополии. В 1989 г. был назначен ректором Софийской духовной академии, в 1991 г. – деканом богословского факультета Софийского университета. С 1992 по 1994 гг. исполнял должность главного секретаря Священного Синода Болгарской Православной Церкви. В 1994 г. избран митрополитом Доростольским и Червенским, в 2001 г. стал митрополитом Русенским.

Его предшественник, патриарх Максим, скончался 6 ноября 2012 г.

AXIOS! AXIOS! AXIOS!

Патриарх Варфоломей: «Айя-София должна оставаться музеем».

Патриарх Варфоломей в интервью турецкой газете „Milliyet“ высказался по поводу намерения властей Турции превратить храм Святой Софии в Стамбуле в действующую ме-

четь: «Что касается собора Святой Софии в Стамбуле, то он действовал как христианский храм более тысячи лет. Если в нем должно совершаться богослужение, то пусть он действует как христианская церковь, поскольку изначально он был построен как христианский храм, а не как мечеть. По этой причине мы хотим, чтобы собор Святой Софии оставался музеем». В январе 2013 г. турецкий парламент получил запрос с требованием предоставить возможность совершения богослужений мусульманами в соборе Святой Софии в Стамбуле. Парламентская комиссия, которая приняла запрос, будет учитывать мнение различных организаций и учреждений. Всемирно известный памятник византийского зодчества, построенный в 324–337 гг. при византийском императоре Константине I, собор Святой Софии был превращен в мечеть сразу после падения Константинополя в 1453 г. В 1935 г. он приобрел статус музея, а в 1985 г. в числе других памятников исторического центра Стамбула был включен в состав Всемирного наследия ЮНЕСКО.

Каким образом связаны православные Эстонии и Парижа?

Протоиерей Андрей Пыльд

Коротко говоря, православных Эстонии и Парижа связывает, кроме единой веры, новомученик Иоанн Лаговский, один из основателей и активных деятелей Движения православной молодежи Прибалтики и редактор «Вестника» – журнала этого движения. Движение православной молодежи было создано в противовес начинающим в то время набирать силу материализму и материалистическому взгляду на мир как на западе, так и на востоке, в том числе, атеизму, коммунизму, национал-социализму и др. Основной задачей Движения было укрепление религиозного мировоззрения. Движение регулярно проводило различные мероприятия: лагеря, где знакомились с православием и находились в христианском общении, собрания и кружки, где затрагивались разнообразные

Иоанн Лаговский в тюрьме.

темы, в том числе, болевые точки общества. Внимательно следило за происходящим как в сталинской России, так и гитлеровской Германии. Движение оказывало помощь нуждающимся и страждущим в Советском Союзе. Публиковало в прессе духовные сочинения. Молодежное движение издавало на русском языке журнал «Вестник», который редактировался в 1930-х гг. в Эстонии.

С установлением советской власти Движение было ликвидировано, а активисты его казнены. Иоанн Лаговский был среди первых христиан, арестованных в Эстонии с приходом

коммунистической власти. Движение христианской молодежи продолжило свою деятельность в Париже, где функционирует и по сей день, объединяя православных различных юрисдикций по всей Европе. Во Франции, кроме приходов Константинопольского патриархата, есть и многочисленные антиохийские, румынские, русские, грузинские, сербские и греческие приходы. Во Франции, по сравнению с Эстонией, в разы больше практикующих верующих и религиозно активных людей. Однако преподавание основ вероучения в школе и религиозная символика в государственных учреждениях запрещена.

Конференция, посвященная эстонским святым

Причина, по которой упоминается деятельность Иоанна Лаговского, состоит в том, что 19–20 октября 2012 г. в Луази под Парижем в штаб-квартире ACER – Движения православной молодежи прошла конференция, посвященная канонизации одного из основателей и активных участников

Движения – Иоанна Лаговского. Его канонизация позволила обсудить многие вопросы, имеющие отношение к святости, и прежде всего, значение святости в настоящее время.

Господь говорит нам: «Будите убо вы совершени, якоже Отец ваш небесный совершен есть!» (Мф. 5, 48). И поскольку это послание предназначено всем христианам, сегодня святость кажется зачастую недостижимой. На конференции выступили директор Нарвской православной гуманитарной школы Андрей Иванен с докладом об истории молодежного движения в Прибалтике, преподаватель Даниэль Лосский, который рассуждал о святости в светском обществе. Монах Александр (Эвельсон) говорил о современном исповеднике (исповедники подвергаются мученикам за свою веру, но не претерпевают, в отличие от мучеников, мученической кончины) коммунистического периода в Румынии Николае Штейнгардте. Афанасий Папатанасиу прояснил в своем докладе, каким образом Святый Дух через мучеников освежает и омоляет Церковь. Автор этих строк

выступил с лекцией о канонизации 11 эстонских новомучеников, подробнее остановившись на Тартуском священномученике Иоанне Лаговском.

Работа конференции завершилась божественной литургией на французском, церковно-славянском, русском и эстонском языках

Тартуский священномученик Иоанн (Лаговской)

Иоанн Лаговской вступил в Русское студенческое христианское движение (РСХД) в 1920-х гг., эмигрировав из Украины во время гражданской войны. Временно он проживал вместе с супругой Тамарой в Париже, где редактировал русский христианский журнал «Вестник» и был одним из руководителей христианского молодежного движения. В конце 1930-х гг. семья вернулась обратно в Тарту, в родной город Тамары. Здесь Иоанн Лаговский стал руководителем РСХД в Прибалтике и редактором журнала общества. Ячейки РСХД возникали по всей Эстонии. Движение устраивало лагеря для молодежи, лекции, беседы и духовные встречи представителей различных слоев общества. Иоанн Лаговский был активным педагогом, усиленно занимался с молодежью, публиковал в периодических

изданиях христианские сочинения, читал лекции и проводил беседы. Он вкладывал в работу «всю свою душу, всю свою энергию, все свои обширные познания». Он был замещающим членом Синода ПЦЭ и служил чтецом в Тартуском Успенском кафедральном соборе. При установлении советской власти в Эстонии Иоанн Лаговский был арестован и этапирован в Ленинград, в тюрьму вместе с активистами РСХД Николаем Пенкиным и Татьяной Дезен (оба – родом из Печор).

Из обвинительного заключения трибунала: «Будучи участником Русского студенческого христианского движения в Эстонии, проводил антикоммунистическую деятельность и враждебную Советскому Союзу работу. РСХД в своей антисоветской деятельности стояло на позициях активных методов борьбы с Советской властью и его правительством, на позициях вооруженной борьбы против СССР и террора против руководителей ВКП (б) и Советского правительства».

В ходе допроса Иоанн Лаговский отмечал, что его деятельность против коммунистической власти не носила активный и вооруженный характер, что христианское учение аполитично в принципе и единственным оружием молодежной организации было

утверждение среди молодежи религиозного мировоззрения: «Русское студенческое христианское движение не ставило своей непосредственной задачей антисоветскую деятельность, но так как РСХД вело религиозную мировоззрительную работу, деятельность его оказывалась антисоветской. Моя личная антисоветская деятельность выражалась в участии в работе РСХД в качестве одного из его активных работников в печатании статей, посвященных описанию положения Православной Церкви в Советском Союзе и в описании «гонений» на веру, в устных докладах на эти темы, как во Франции, так и вне Франции, во время моего пребывания в Эстонии; в участии в выработке педагогических программ, связанных с идеями религиозного воспитания, противостоящего антирелигиозному коммунистическому воспитанию».

Учитывая его особую «опасность» для советской власти, на закрытом заседании военного трибунала Ленинградского военного округа было принято решение присудить высшую меру наказания – расстрел. После мучений и всевозможных унижений 3 июля 1941 г. приговор Иоанну Лаговскому (которому в то время исполнился 51 год) был приведен в исполнение. Его

супруга Тамара была сослана в Сибирь, откуда ей удалось позднее вернуться на родину.

В случае с Иоанном Лаговским его вина заключалась в «активной церковной деятельности». «Достаточным материалом» для его обвинения послужила его принадлежность к христианскому молодежному движению, статус замещающего члена Синода ПЦЭ, помощь страждущим и нуждающимся и т. д. В его случае видно, сколько зла принесла советская система невинным активным церковным людям, в особенности во времена сталинской диктатуры. Иоанн Лаговский был один из первых христиан, арестованных при установлении красной власти в Эстонии. Он не только жил по-христиански, но и гордился тем, что он христианин. Современники запомнили его как замечательного человека.

Иоанн Лаговский причислен к лику святых 22 февраля 2012 г. в составе пострадавших в 1940–1941 гг. эстонских православных мучеников. Его память совершается в День траура Эстонской Республики и День памяти первой советской депортации 14 июня.

Святый священномученик Иоанне, моли Бога о нас!

Слово о Пасхе (концовка)

Святитель Мелитон, епископ Сардийский

Господь, облекшийся в человека, и пострадавший ради страждущего, и связанный ради держимого, и осужденный ради приговоренного к смерти, и погребенный ради похороненного, воскрес из мертвых, и воззвал таким голосом:
 «Кто спорящий со Мною? Противостань Мне. Я осужденного развязал. Я мертвого оживотворил. Я погребенного воскресил.

Кто противоречащий Мне?
 Я, – говорит Христос, – Я разрушивший смерть и победивший врага, и поправший ад, и связавший сильного, и восхитивший человека на высоты небес.
 Я, – говорит, – Христос».

«Итак, приидите все семи людей, запятнанные грехами, и получите отпущение грехов. Я есмь ваше отпущение,
 Я – Пасха спасения,
 Я – Агнец, закланный за вас,
 Я – искупление ваше,
 Я – жизнь ваша,
 Я – воскресение ваше,
 Я – свет ваш,

Я – спасение ваше,
 Я – Царь ваш.
 Я вас возведу на небесные высоты.
 Я вам покажу превечного Отца.
 Я вас восставлю Моею лесницей».

Сей есть сотворивший небо и землю и создавший в начале человека, через закон и пророки проповедавший, в Деве воплотившийся, на древе повешенный, в земле погребенный, из мертвых воскрешенный и восшедший на высоты небесные, сидящий одесную Отца, имеющий власть всех судить и спасать, через Которого Отец все сотворил от начала навеки.

Сей есть Альфа и Омега.
 Сей есть начало и конец –

начало неизъяснимое и конец непостижимый.
 Сей есть Христос.
 Сей есть Царь,
 Сей есть Иисус,
 Сей – Полководец,
 Сей – Господь,
 Сей – воскресший из мертвых,
 Сей сидящий одесную Отца.
 Он носит Отца и носим Отцом.
 Ему слава и держава в веки. Аминь.

Мелитон Сардийский (начало II века – ок. 190) – епископ города Сарды, христианский богослов. Гомилия «О Пасхе» (Греч. *τα περί του Πάσχα δύο*): написана в соответствии с литературными приемами античной риторики в жанре ораторского выступления.

Изречения старца Паисия Святогорца

Геронда, что такое радостнотворный плач?

Радостнотворный плач — это радость, которая происходит оттого, что мы плачимся за какой-то сделанный нами грех. В радостнотворном плаче присутствуют и боль, и радость, поэтому он называется и радостной печалью. От любечестия человек плачет о том, что опечалил Христа, однако он и радуется — потому что чувствует божественное утешение. Искренне покаявшийся грешник получает от Бога прощение, чувствует в себе божественное утешение и может достичь духовного радования.

Геронда, что такое божественное утешение?

Что такое божественное утешение? Чтобы вы лучше поняли это, приведу один пример. Скажем, ребенок портит недорогую вещь, к примеру,ломает какой-нибудь инструмент отца, а потом расстраивается и плачет, потому что нанесенный им вред считает очень большим. Однако, чем безутешней он плачет, сознавая, что он причинил вред, и страдает, тем больше отец ласкает и утешает его: «Ничего страшного, детонька моя, не расстраивайся; невелика беда — мы купим новый инструмент». Однако ребенок, видя нежную отцовскую любовь, от любечестия плачет еще безутешней. «Я не могу не расстраиваться, — говорит он сквозь слезы. — Как раз сейчас нам

понадобился этот инструмент, а я его сломал». «Детонька моя, — снова утешает его отец, — ничего страшного, этот инструмент был старым». Однако ребенок продолжает расстраиваться. И чем больше он расстраивается, тем больше отец сжимает его в своих объятиях, целует и ласкает его.

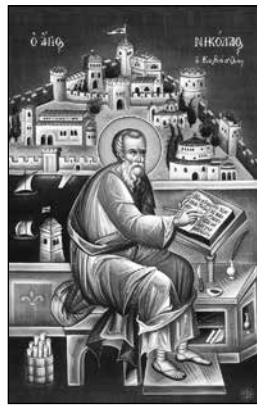
Таким же образом, чем больше страдает и плачется человек за свою греховность или за свою неблагодарность Богу, любочестно плача о том, что своими грехами он огорчил Бога — Своего Отца, тем большим божественным радованием воздает ему Бог и тем больше услаждает его внутренне. Хотя в печали такого человека присутствует боль, однако в ней есть надежда и утешение.

Геронда, как я могу понять, что духов-

но преуспеваю?

Если у тебя есть осознание своей греховности, то будет и духовное преуспеяние. Чем большими ты видишь свои грехи, тем большее осознание греховности ты будешь приобретать и тем больше преуспеешь.

Если человек осознает свою греховность, то это великая сила, великое дело. Потом человек начинает гнушаться себя, смиряется, приписывает все доброе человеколюбию и благости Божией и чувствует великую благодарность Ему. Поэтому Бог любит грешников, осознавших свою греховность, кающихся и живущих со смиренением, больше, чем тех, кто много подвизается, однако не признает своей греховности и не имеет покаяния.

Семь слов о жизни во Христе

Св. Николай Кавасила

(начало в № 61 газеты "Metropoolia")

Посему Троицу изображаем голосом, а страсть и смерть написуем на теле водою, преобразуя самих себя в блаженный оный вид и образ. Не неявно, из сказанного, что во всем, касающемся Крещения: и в порядке его и в именах, коими называем его, и в совершающем при нем и воспеваемом, - познаем то, что жизнь во Христе получает начало бытия от купели. Остается рассмотреть, что значит самое бытие жизни. Ибо, поелику одно теряем, другим становимся, одно отвергаем, другое сохраняем, то когда ясно будет, в чем состоит то и другое, будет ясно и то, что значит существовать во Христе. Итак, одно есть грех, другое - правда, одно - ветхий человек, другое - новый. Рассудим же о сем тщательнее. Так как грех двояк и проявляется в том и другом, бывает в действиях и состоит в привычке, а самое действие не остается надолго и не пребывает, но как скоро совершено, его и нет уже; подобно тому, как стрела пролетает вместе с самым ударом, оставляет же она рану на подлежащих ее действию: образы зла и стыд, и повинность суду. А привычка к худым действиям, как болезнь, приставшая душам от худой жизни, бывает постоянна и связывает душу неразрешимыми узами и порабощает мысль и производит все самое худшее, увлекая пленных ею к самым худым действиям, от которых рождается сама и которая постоянно рождает, будучи рожденная и, рождая в то же самое время как бы в круге. От сего происходит то, что грех бывает нескончаем, когда привычка порождает действия, от умножения же действий возрастает привычка. И таким образом, при постоянном взаимном успехе того и другого зла, грех убо оживе, аз же умрох (Рим.7:9), поелику не вчера и ныне началось зло, но с тех пор, как существуем мы. Ибо с тех пор, как Адам, поверив лукавому, презрел Благого Владыку и извратил волю, с тех пор и душа погубила оное здоровье и благосостояние, отчего и тело пришло в согласие и в соответствие с душою и было превращено, как орган рукою художника. Ибо душа сообщается с телом теснейшим единением страсти, а признак сего тот, что краснеет тело, когда стыдится душа, и тускнеет тело, когда озабочена душа. Поелику же естество наше исходит и род человеческий размножается, происходящим от него телам, как иное что-либо из

естественного, передается и зло. Поелику же тело не мимоходом только получает вред от страстей души, но и участвует в них (ибо и радуется душа и скорбит, и целомудренны бывают некоторые и свободны, судя по тому или другому расположению тела), отсюда следует, что душа каждого наследует зло первого Адама, от души его, переданной телу, от тела же его прошедшем от него телам, а от сих тел переходящее на души. И это есть ветхий человек; его, это семя зла, получив от предков вместе с самим бытием, мы не знаем и одного дня чистого от греха, даже и не вздохнем ни разу свободно от зла, но как говорит пророк, отчуждомся от ложесн, заблудихом от чрева (Пс.57:4), не остановились мы на оном несчастном наследии, грехе прародительском, и не удовольствовались теми бедствиями, которые наследовали, но столь много еще приложили зла и умножили лукавое богатство, что последнее закрывает первое и подражатели являются много хуже образцов. И, что важнее всего, никто не получает отыха от зла, но болезнь идет постоянно и, может быть, по сей причине невозможно, чтобы род человеческий достаточен был для уврачевания самого себя, потому что не вкушал никогда свободы, а не испытав ее, не может прийти даже к желанию ее и получить расположение к ней и противостать мучительству. От сих тягчайших уз, от сего осуждения от болезни, от смерти освобождает купель и так легко, что не требует времени, так всецело и совершенно, что не оставляет и следа, и не только освобождает от зла, но и доставляет противоположное расположение. Ибо тем самым, что умер Сам Владыка, он дал нам власть умерщвлять грех, поелику же воскрес, соделал нас наследниками новой жизни. Ибо смерть оная, поскольку была смертью, умерщвляет лукавую жизнь, поскольку есть казнь, освобождает от наказания за грехи, в которых виновен каждый по своим лукавым действиям.

И таким образом купель является чистыми от всякого расположения и действия греховного, поскольку делает общниками сей животворящей смерти. Поелику же и воскресения приобщаемся через купель, Христос дает нам иную жизнь и члены образует и влагает силы, которые нужны для стремящихся к будущей жизни. Ибо через сие я совершенно освобождаюсь от преступлений и тотчас получаю здравие, особенно потому, что это дело единственno Бога, Который не применяется ко времени и который не теперь только делает добро, роду человеческому, чтобы не достало ему времени для сего, но уже сделал ему добро. Ибо не теперь несет Владыка наказание за то, в чем согрешили мы, не теперь приготовляет врачевания и образует члены и влагает силы, но уже образовал, и вложил, и подготовил. Ибо с тех пор, как взошел он на крест, и умер, и воскрес, восстановлена свобода людей, утверждены вид и красота, приготовлены новый образ и новые члены, теперь нужно только прийти и приступить к благодати. И сие может доставить нам купель: мертвым - жизнь, связанным - свободу,

поврежденным - блаженный образ. Цена уплачена, теперь нужно только выйти на свободу, миро излито, и благоухание его наполняет все, остается только вдыхать, даже и дыхание не нужно, ибо и возможность дышать приготовлена Спасителем, равно как и возможность быть разрушену и быть просвещену. Ибо он не свет только воссиял, пришедши в мир, но и глаз приготовил, не миро только излиял, но и чувства даровал. Теперь же священная сия купель усвояет омываемым сии чувства и силы. Ибо подобно веществу безвидному и не имеющему образа, погружаемся мы в воду и в ней вдруг получаем сей прекрасный вид.

Посему вдруг сообщаются нам все блага. Ибо все приготовлено: обед мой, - сказано, - уготован, юнцы мои и упитанная исколена и вся готова: приидите на браки (Мф.22:7). Остается только прийти званым на празднник, а пришедшем что еще нужно для благополучия? Совершенно ничего. Ибо в будущий век мы войдем со Христом уже приготовленные, теперь же входим, чтобы приготовиться. Тогда нужно приходить, уже имея все, а в настоящем веке и безумных призывают к пиршеству и вечери. Тогда невозможно восстать мертвому, прозреть слепому, исправиться поврежденному, а в сей жизни нужно только желание и произволение, и все последует; ибо сказано: Аз при-иох в мир, да живот имут (Ин.10:10), и: Аз свет в мир прииох (Ин.3:19). И в том неизреченное человечолюбие, что он, совершив все, чем освободил нас, оставил и для нас нечто, чем можем мы приходить в свободу, именно веровать во спасение через Крещение и желать приходить к нему, чтобы за сие вменено было нам все и то, с чем Сам он благосотворил нам, и то, для чего уплатил за нас долг. И когда потом омытым случиться скоро отойти из жизни, ничего не вынося с собою, кроме печати, призывает их к венцам, как бы подвизавшихся ради сего Царства. Отчего освобождает Крещение и как переменяет души, о сем и сказано. Поелику же и жизнь некоторую дарует ради Воскресшего, посмотрим, какая это жизнь. Прилично ей быть не такою, какою мы жили прежде, но лучшею прежней, свойственною природе. Ибо если прежнюю имеем и теперь, зачем надлежало бы и умирать? Если другую, но имеющую ту же силу - это не значило бы воскреснуть. Если ангельскую - что общего с ними? Ибо человек пал, а человеку падшему следиться по восстании ангелом не то же, что быть воссозданным человеком. Подобно тому, как если сокрушена статуя и на медь налагается нечеловеческий образ, но иной вид - это значит производить нечто иное, а не статую воссоздавать. Из сего следует, что жизнь сия есть человеческая и новая и лучшая прежней; а все сие соответствует единой жизни Спасителя. Она новая, поелику ничего не имеет общего с ветхою, лучшая, насколько можно помыслить, ибо она Божия; она свойственна и естеству, ибо была она жизнью человека, и живший сею жизнью был и Бог, и человек истинный; и по естеству человеческому чист был от

всякого греха. Посему, когда возрождаемся мы, нам совершенно необходимо получить жизнь Христову, посему и безгрешными выходим из воды сей. Это еще и из следующего становится ясным: рождение в Крещении есть начало будущей жизни и приобретение новых членов и чувств есть приготовление к тамошней жизни. А приготовиться к будущему не иначе можно, как здесь уже получив Христа, который соделался Отцом будущего века, как Адам - настоящего, ибо к жизни в гробнице довел людей он. Ибо как никому нельзя жить жизнью человеческою, если не получит чувств Адама и человеческих сил к жизни, подобным образом нельзя живущему перейти в блаженный оный мир, если не подготовиться жизнью во Христе, и не будет образован по виду его и по образу его. И иначе купель есть рождение. Рождает он, рождаемся мы, а всякому рожденному известно, свою жизнь влагает рождающий. В сем есть нечто удивительное, ибо не омытые только, но и те, коим не случилось силою таинств приготовиться к бессмертной жизни и вообще все люди украсятся нестареющими телами и восстанут нетленными. Ибо удивительно, что в воскресении, которое введено в мир одною смертью Христовой, будут участвовать те, кои не получили Крещения, через которое мы сообщаемся с животворящей смертью. Ибо если убежали от врача и не приняли пособия и отвергли единственное врачевство, что остается у них, что остается у них достаточного для бессмертия? И кажется приличнее быть одному из двух: или чтоб все без изъятия получили все то, виновником чего был для нас умерший Христос и с ним воскресли и сожительствовали ему и соизволствовали ему и имели всякое иное благополучие, если он не имеет нужды в нашем; или, если и нам нужно привнести что-либо, сообразнее, казалось бы, чтобы не принесшие веры в Спасителя и не воскресали.

О сем нужно сказать следующее. Воскресение есть восстановление естества, сие Бог дарует туне. Ибо как создает нас, хотя мы не желали, так и воссозидаает, хотя ничего не привнесли прежде. Царство же оное и созерцание Бога и соединение со Христом есть наслаждение желания. Посему доступно только восхотевшим и возлюбившим, и возжелавшим. Ибо им и прилично наслаждаться, когда настанет желаемое ими, а невосхотевшему - невозможно. Ибо как может он и наслаждаться и утешаться, получая то, к чему не имел желания при его отсутствии, поелику он не может тогда ни желать, ни искать, потому что не видит оной красоты и, как говорит Господь, не может принести, яко не видит его, ниже знает его (Ин.14:16), так как переходил в оную жизнь слепым и лишенным всякого чувства и силы, которыми возможно и знать Спасителя и любить и желать пребывать с ним и иметь к тому силу. Посему не должно удивляться, если все будут жить бессмертно, но не все блаженно, потому что промышлением Божиим о природе наслаждаются все вообще одинаково, а дарами, украшающими хотение, одни только благочестивые в отношении к Богу.

Olga Jürine, Faina Kirs, Lillian Mägi ja Udo Jalaka.

1973. aastal Pärnus. Vaimulikest pildil: ülempreester Joann Ümarik ja ülempreester Nikolai Bežanitski. Vasakus servas koorijuht Sergei Dubkovski.

Pärnumaa vaimulike kokkutulek 1940. aastate keskel.

KILLUKESI MEIE KIRIKU AJALOOST KOGUDUSELIIKMETE SILME LÄBI

Oli suur rõõm ja au kohtuda Hotel Victoria Grand Cafes Olga Jürine, Lillian Mägi, Faina Kirsi ja Udo Jalakaga, kes on vääriskad teenijad Pärnu Issandamuutmise kirikus. Kohtumise eesmärk oli talletada killukesi sellest, kuidas nad jöösid Kiriku juurde ja millised on olnud läbi aegade kokkupuuted kirikutelgestega lapsepõlvest kuni tänaseni, hõlmates Nõukogude aega ja tänapäeva Eesti Vabariigi aega. Infot tuli sedavõrd palju, et tegelikult võinuks ka terve Metropoolia erinumbri mälestustele pühendada.

Olga, olete juba 67 aastat kirikus lauljana Jumalat teeninud, sellesse aega on jäänud kindlasti palju mälestusi! Rääkige neist natuke. Kas te sündisite?

Sündisin Harkovis, kus mind ka ristiti. Pere oli Harkovis, kuna isa õppis maamõõtjaks. Kui olin seitsmeaastane, läksime elama Saaremaale Kuressaare linna, puutusime kogu seal elatud aja (1928–1940) väljal kokku ülempreester Vassili Ristkokiga. Isa Vassili oli sõbraliku iseloomuga. Lisaks pühendunud Kiriku teenimisele oli ta ka usuopetaja Saaremaa Ühisgümnaasiumis.

Kas Saaremaa Ühisgümnaasiumis puutusite veel mõne ärksa õigeusulisega kokku?

Jah, minu koolivend oli Felix Kadarik, kes paistis silma oma musikaalsusega. Mäletan, kui meie koolis etendati „Fausti“ ooperit, mängis Felix Valentini. Felixil oli kaunis bariton.

Kas sel ajal käisite tihti Kuressaare Püha Nikolai kirikus?

Mäletan, et käisin emaga pühapäeviti liturgial. Kord kuus peeti ka slaavikeelne liturgia, millesse vöttis osa palju emigrantide.

Kas Kuressaare kogudus oli aktiivne?

Pühapäeviti toimus kirikumajas (Lossi 8) pühapäevakool, mida juhendas köster – kahjuks ei mäleta tema nime. Igal suvel korraldas kogudus lossihoovis laata.

Teie onu Andrei Jantson oli vaimulik, kas võiksite mõne sõnaga temast rääkida?

Onu lõpetas Riia Vaimuliku Seminari 1894. aastal. Ta lõpetas selle koos tulevase metropoliidi Aleksandri ja Konstantin Pätsi venna Nikoilaiga, kellest sai hiljem preester. Pärast seda suunati onu Pootsi-Kõpu Püha Kolmainu kiriku köstriks. 1. jaanuaril 1900. a ta abiellus. Diakonina teenis ta Sindi Ju-

Ülempreester Joann Ümarik, ülempreester Nikolai Bežanitski ja Valentin Laar Tartu Aleksandri kiriku trepil.

malailmumise kirikus ja pärast preestripühitsust suunati ta Kihnu Nikolai koguduse karjaseks. Viis aastat hiljem suunati onu Lätte Altüksnesse preestriks. 1934. a omistati talle Püha Platoni orden.

Olga, kuidas teie Pärnusse sattusite?

Enne Pärnut olime perega lühikest aega Narvas ja 1940. a kolisime Pärnusse. 2. veebruaril 1946. a kutsus Antonina Ennok mind Pärnu Issandamuutmise kirikusse laulma. Kõik lauljad olid minust vanemad.

Kui palju lauljaid kooris oli?

Kahekümne ringis, enam-vähem pooleks oli mehi ja naisi. Koorijuht oli preester Theodor Dubkovski. Ta oli enne olnud Kihnu preester ja Pärnus oli ta ka kooliõpetaja. Pärnus ta preestriks ei teeninudki, vaid oli pühendunud koorijuht.

Lillian Mägi: Minu ema laulis 1930ndate lõpul ka samas kooris. Mina hakkasin juba lapsena 1940. aastast emaga koos kirikus käima.

Kes oli tol ajal Pärnu Issandamuutmise kiriku preester?

Lillian Mägi: Ülempreester Joann Ümarik. Ta oli haruldaselt hea inimene. Ei mäleta kedagi teist, kes oleks kirikus lugenud nii maheda häälega, nagu seda tegi isa Joann. Ka olid isa Joanni jutlused kaasakiskuvad. Tore oli vaadata, kuidas ta pani kirikurahva kaasa laulma, ise ette lauldes ja riidade kaupa dikteerides.

Olga Jürine: Kui ma õigesti mäletan, siis tegi ta seda 1922. aasta lauluraamatut järgi. Ümarik teenis aastail 1934–1950, kuni ta küüditati Siberisse.

Lillian Mägi: Mina laulsin kirikukooris 1950ndate keskpaigani, kuid siis pidin terviserikke töötama laulmise lõpetamana. 1992. a tulin taga-

si Pärnu Issandamuutmise kiriku koori laulma.

Udo, kas ka sina käisid juba tol ajal Pärnu Issandamuutmise kirikus?

1942. aastal läksin vanematega Pärnu Johannese kogudusse, mis oli Katariina kiriku juures. Tol ajal oli Katariina kirikus kaks kogudust: venelaste kogudus ja Johannese kogudus ehk eestlaste kogudus. Kahjuks ei saanud need kogudused omavahel kuigi hästi läbi.

Kes oli Johannese koguduse preester?

Johannese kogudust teenis preester Sergei Samon. Mäletan, kuidas preester Samon küsis minu vanematelt luba, kas võib mu altarisse teenima võtta – saades minu isalt jaatava vastuse, küsis isa Sergei ka minu käest, kas olen nõus altaris teenima. Seal sain oma esimesed altari teenimise kogemused. Käisin koos isa Sergeiiga ka Tori koguduses teenimas.

Kas Johannese kogudusel oli ka mingeid ettevõtmisi väljaspool kirikut?

Suviti toimusid laste kokkutulekud Toris, kuhu läksime rongiga – Tori rongigaamas tuldi meile kaarikute ette rakendatud hobustega vastu.

Mis sai Johannese kogudusest?

1944. a see suleti ja sellega lõppes mõneks ajaks ka minu altaris teenimine.

Kuid nüüd oled Pärnu Issandamuutmise kiriku altariteenija, millal see juhtus?

Jumal juhatas mind 2000. aastal isa Ardalioni juurde! Selgus, et tal ei olnud sel hetkel abilist ja nii teeningu tänaseni altaris.

Kui nüüd rääkida kokkuvõtlikult 1940ndatest aastatest, siis mis seda aega poliitilises mõttes kõige paremini iseloomustab ja kuidas see mõjutas kirikus käimist?

Olga Jürine: Meil oli siin „Saksa aeg“ ja „Vene aeg“. Sakslased tulid 1941. aastal. Võib öelda, et „Saksa aeg“ oli ilusam.

Udo Jalakas: Saksa sõdurid olid väga viisakad, kui kirikus käisid. Sõduritel olid mütsid elegantelt käes, kui nad kirikusse sisenesid. Hiljem aga, kui Vene sõdurid kirikus käisid, siis ei pidanud mõned vajalikuks pilotkatki peast ära võtta.

Olga Jürine: Nõukogude korra saabudes mõned inimesed pelgasid kirikus käia, kuna kartsid kauda töökoha. Talitusi tehti salaja kodudes. Kirikus sai ainult pühapäeviti liturgiat pidada. Suurel

nädalal saime ainult öhtuti teenistustel käia.

Mind laulatati 10. septembril 1955. Laulatuse viis läbi preester Nikolai Bežanitski.

Olga, kas võiksite veel nimetada koorijuhte, kes Pärnus teenisid?

1. detsembril 1947 tuli Tallinna Nevski katedraalist lugeja Valentin Laar Pärnu Issandamuutmise kiriku koorijuhiks. Ta oli väga tegus mees, kes muutis kooritegevuse aktiivseks, viis sisse kooriproovide tsükli ja kirikukontserdid. Hästi on meeles, kui käisime taevaminemise pühadel Urustes. Urustesse saime bussiga ja bussipeatusest tuli jalutada mitmeid kilomeetreid, et kirikusse jõuda. 1957. a süurdus Valentin Laar Pärnu Katariina kirikusse ja koorijuhiks tuli Theodor Dubkovski poeg Sergei.

Faina Kirss: Valentin Laari isa Anton Laar oli ülempreester, ta organiseeris Tartu Aleksandri kiriku ehitust ning oli seal ka hiljem preestriks.

Faina, räägi palun natuke ka endast.

Sündisin 1933. aastal preester Joann Tamme peres Kalli kiriku kogudusemajas. Meie peres oli kokku viis õde ja kolm venda. Lapsepõlv möödus Urissaare. Isa määritati preestriks Laiksaare Ristija Johannese kogudusse. Ta oli kohalikus koolis õpetaja ja vastavatud Massiaru kooli juhataja kohusetäitja. Ta õpetas koolis matemaatikat, laulmist, usuõpetust ja vene keelt. Tol ajal olid kogudused suured. Käisin koos ema ja õdedega kirikus laulmas. Mina muidugi olin siis veel laps ja ootasin, millal tuleb pühapäev, et minna kirikusse ja laulda meieisapalvet. Võisin olla kolmene või neljane, kui meie kogudust tuli külastama metropoliit Aleksander.

Koos õdedega viskasime alleel lilleoisi metropoliit Aleksandri ette, enne kui ta kirikusse astus. Puutusin kokku ka pühakuks kuulutatud preester Joann Sergejeviga. Kahjuks küll kurva sündmuse töötati – ta viis läbi minu venna Tõnise matusetalitust.

Pärnusse tulin 1948, keskkooli lõpetasin 1952. Abielusin Jõhvis 1957. a ja Pärnusse tulin tagasi 1961. 1991. aastal kutsus isa Ardalion mind Pärnu Issandamuutmise kirikusse laulma. Koorijuhiks oli siis Maria Paalandi. 1992.–2000. juhatas koori Merle Oidekivi, seejärel 2000.–2003. Ellen Raivet. Mind valiti koorijuhiks 2003. aastal ja olen Jumala abiga siiani selles ametis vastu pidanud.

Tänan teid meeldejääva vestluse eest! Andku Jumal teile tervist ja jöudu edaspideiseks!

Küsünud Ignatios Rand,
Pärnu Issandamuutmise katedraali lugeja